

VALIKIRJASTA

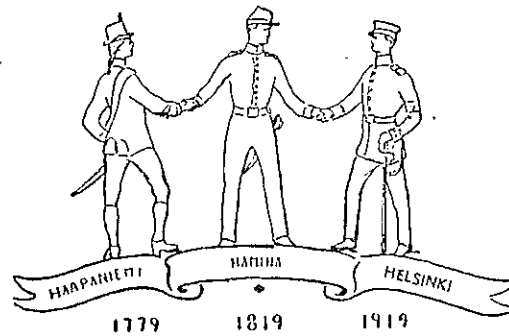
Maaliskuu 1960

02 45

KYLKIRAUTA

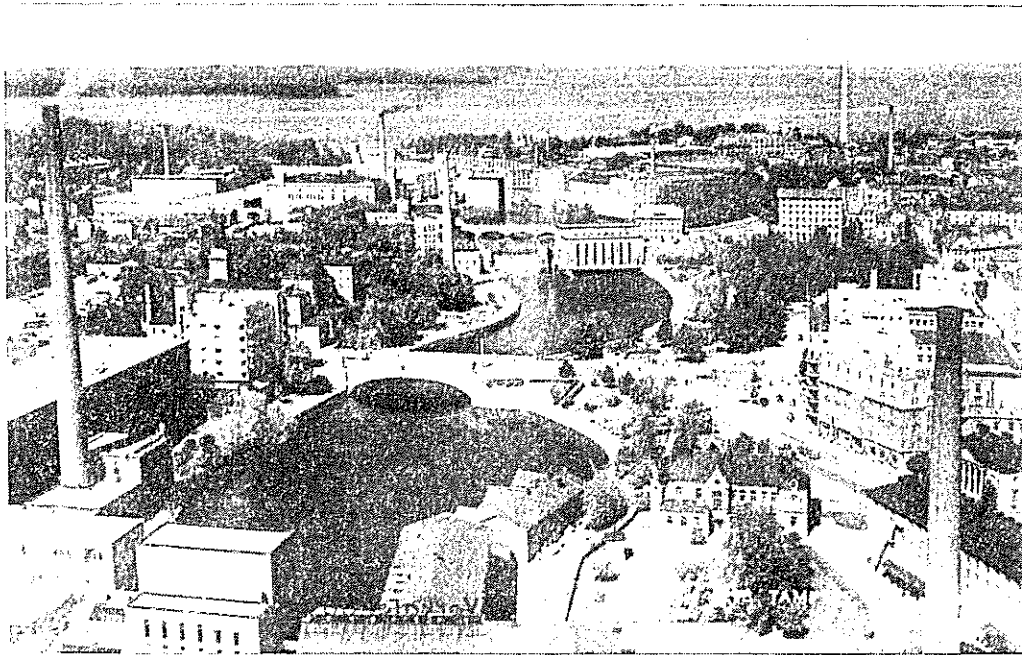
*Vyötti miekan vyötärölle
Lupeellensa kylkiraudan*

N:o 1/60

MAALISKUU

*Tämän Kylkiraudan sisällön on toimittanut
Pirkka-Hämeen Kadettiipiiri*

Tampereen teollista kauneutta

Kuva: Veljekset Karhumäki Oy

Pirkka-Hämeen kadettipiirin puheenjohtaja
eversti Viljo Rommi

Kadettihenki

40 vuoden takaa

Velvollisuus kirjoittaa Kylkirautaan johtaa ajatukset vastustamattomasti aikaan, jolloin itsenäisen Suomen kadettiperinteitä luotiin.

Silloinkin elimme murrosaikaa sillä Haapaniemen—Haminan perintö tuntui kangistuneelta sen uuden asennoitumisen rinnalla, jonka oli muokannut Jääkärien ja Vapaussodan kova realismi. Yhtenäisenä suunnan näyttäjänä oli kansallisuusaate. Kansallisten herättäjien ääni kaikei vielä selvänä. Passiivisen vastarinnan sankarit elivät keskuudessamme ja aktivistien, materiaalista ylivoimaa kunnioittamaton, seurauksista piittaamaton uhrimieli valoi horjumattoman uskon Suomen suureen tulevaisuuteen. Päämäärän valtavuus loi eloa aloittelevan ammatillisen koulutuksen harmauteen. Elävänä oli muistissa aika, jolloin oman maan nuorisolta oli kielletty isien kantama ja historiasta rakkaaksi käynyt sotilaspuku. Sen oikeuden saaminen takaisin pois vieraan, kaikkea sortoa ja raukuutta edustavan voiman hartioilta oli innoittava. Suomalainen sotilasperinne oli taas liitetty yhteen ja sen voimasta ristiriidat vähitellen tasaistuivat ja täydensivät toinen toisensa.

Koettu sota ja tunne sekä tietoisuus maan vaaranalaisesta tilasta painoi karun realistisen leimansa koulutukseen ja itseopiskeluun, mutta historiallinen perinne loi näille aatteellisen sisällön. Isänmaanrakkaus, velvollisuudentunto, epäitsekäs uhrimieli, rehellisyys ja horjumaton toveruus eivät olleet vain iskulauseita vaan elävää, itsestään selvää todellisuutta. Tietenkin aiheutti tulojen riittämättömyys siellä täällä katkeruutta ja apeata mieltä, mutta tehtävän ja päämäärän selkeys auttoi pitämään oman arvon tunnon korkealla. Pahinta oli, että se eristi upseeriston omaksi perhepiiriksi ja sai aikaan, että kosketus muuhun kansaan, muutoin kuin varusmiesten välityksellä, oli valitettavan vähäinen. Toisissa olosuhteissa siitä olisi voinut koitua paljonkin vahinkoa maanpuolustushengelle, mutta Jääkärien ja Vapaussodan perinteenä oli kansassa kasvanut vapaaehtoinen maanpuolustushenki, joka toteutti itsensä Suojeluskuntajärjestössä ja sen avulla jatkui ja voimistui.

Viime sodat ovat taas aiheuttaneet murrosajan ja arvojen uudelleen arvioinnin. Valtaan

päässyt materialismi on kohottanut elintason tärkeimmäksi inhimillisen onnen mittapuuksi ja ankarat rauhat ovat järkyttäneet uskoa puolustusmahdollisuuksiimme. Kansallisromantiikka ja vanhat kadettiperinteet ovat väljähtyneet. Uudet iskusanaat, kuten oikeudenmukainen tulonjako, kansallinen realismi ja tosiasioiden tunnustaminen ovat luoneet uudet ihanteet.

Näyttää siltä kuin jokainen aika loisi itselleen omat iskusanansa. Jos ne kiteyttävät kysymyksessä olevan ajan pyrkimykset ja tarpeet, jos niiden oikea sisältö on positiivinen, elämää eteenpäin vievä, niin ne on hyväksyttävä. Jos ne sen sijaan muodostuvat inhimillisen egoismin suojamuuriksi, jos niiden tarkoituksena on vaientaa omatunto silloin kun se aikaa vaatia tarkempaa analyysiä toimintojen perimmäisistä arvoista, silloin ne ovat kielteisiä.

Me tiedämme mitä kansallisromantiikka, mitä sellaiset käsitteet kuin vapaus, oikeus, uhrius, velvollisuus jne. ovat saaneet aikaan. Ne ovat luoneet maallemme itsenäisyyden, ihanteellisen yhteiskuntajärjestyksen, jossa kansalaisvapaus on johdettu äärimmäisen pitkälle. Ne ovat nopeasti nostaneet tämän karun maan taloudelliseen hyvinvointiin, joka ei jää jälkeen monestakaan meitä onnellisemmassa asemassa olevasta maasta, ja ne ovat luoneet tunnetusti korkean kulttuurin.

Me emme vielä tiedä mitä uusi asennoituminen, kovaksi keitetty egoismi ja tosiasioiden, se on voiman tunnustaminen ainoaksi oikeuden ja viisauden lähteeksi tulevat aikaansaamaan. On turha väittää, että ihminen pääsisi eroon egoisista, koska se on oleellinen osa itsesäilytysviettiä, mutta jotta se täyttäisi tehtävänsä, jotta se ei päinvastoin muodostuisi tuhon aiheuttajaksi, sen täytyy olla ohjattua. Laki yksinään ei riitä sitä tekemään, sillä se ei koskaan voi seurata rikkaan elämän äärettömän monivivanteisia vaihteluita. Ohjeen täytyy lähteä ihmisen sisäisestä, paremmasta minästä. Sen ymmärryksen valoi aikoinaan Samuel Möller ensimmäisten kadettipolvien mieleen. Totuuden, oikeuden ja velvollisuuden toteuttamisen on tapahduttava ilman pakkoa, ilman pelkoa ja ilman oman voiton pyyntiä, eivätkä mitkään voimat saa estää

Ylistä Herraa Jumalaasi

5 Moos. 8: 10—14

Eräs meidän aikamme huomattava taiteilija on maalannut taulun, jonka nimenä on "He näkevät, mitä me emme näe". Taulu kuvaa vuoren harjanteelle nousseita miehiä, jotka katselevat harjun toisella puolella olevaa maailmaa. He näkevät, mitä emme näe me, jotka olemme harjun tällä puolella.

Meidän jälkeemme tulevat polvet näkevät isänmaan kohtaloissa sitä, mitä me emme näe. Meikin tahtoisimme nähdä tulevaisuuteen. Emme suinkaan vain utelaisuudesta, vaan siksi, että me rakastamme tätä maata ja näitä rakkaita rantoja ja huoli täyttää sydämemme. Ajan aallot lyövät ankarasti ja useasti kyselemme levottomina kuinka maallemme käy. Me nousisimme mielellämme harjulle katsomaan, sillä halusimme olla turvallisella mielellä isänmaan ja lastemme kohtaloista. Mutta emme pääse sillä tavalla näkemään, emme saa nousta harjulle. Me saamme vain askel askeleelta todeta kuinka käy.

Me voimme kuitenkin tehdä paljonkin, jotta harjulle nousevat saisivat nähdä onnellisen tulevaisuuden ja samalla itse voisimme isänmaan kasvojen edessä säilyttää puhtaan omantunnon. Siihen tahtoo Jumala meitä tänään viedä.

Ensimmäinen asia, johon Jumala tahtoo meitä ohjata, on ylistys. Ylistä Herraa! Tiedämme tarkkaan, että ylistys nousee jostakin määrätystä syystä. Muistan asevelvollisuusajantani kokelaan, joka taisteluharjoitusten aikana pyssähtyi pitkiin mietteisiin eräällä Hämeen sillalla. Hän katseli pitkään ja hartaasti kaunista sisä-Suomen maisemaa ja sanoi sitten: "Tämän maan puolesta kannattaa vaikka kuolla". Hän oli sinä lyhyenä tuokiona nähnyt isänmaan kauniit äidinkasvot ja ylistys puhkesi tuollaisiksi sanoiksi, Nuori mies tunsu saaneensa lahjan, josta kannattaa kiittää ja ylistää sitä Herraa, joka lahjan oli antanut. Tästä lahjasta meitä kehoitetaan erityisesti juuri tänään kiittämään.

niiden toteuttamista. Siitä muodostui kadettihenki näiden korkeiden ihanteiden vaalijaksi. Niiden varassa on kansamme elämä ja suuri tulevaisuus.

Kadettihenki ei saa väljähtyä.

Tarvitseeko Jumala sitten meidän kiitostamme? Ei suinkaan, mutta kiittävä ihminen tunnustaa saaneensa, ei ylpeile omasta saavutuksesta, vaan tunnustaa lahjansa. Ylistävä ihminen on nöyrä ihminen, jolle ei sovi kerskailu. Mistä hän kerskaisi, kun on kaiken lahjaksi saanut. Lahjastansa kiittävä pitää myös lahjansa hyvin. Näinhän on jo meidän kodeissamme. Jos lapsi kiittää lahjasta, niin hän katsoo sen arvokkaaksi ja pitää siitä myös huolen. Jos me kiitämme isänmaasta niin me myös huolehdimme siitä, näemme vaivaa sen puolesta, ja teemme voitavamme säilyttääksemme lahjamme hyvin.

Ylistävä ihminen on myös hyvä toisille ihmisille. On mahdotonta ajatella, että kiittävä ihminen olisi jatkuvasti tyyli lähimmäistensä kohtaan. Kiitollinen sydän ei voi katsella toista ihmistä välikappaleena, josta hän hakee hyötyä itselleen. Kiittävällä ihmisellä on omassa sydämessään ilon aihe, ei sinne sovi rakkaudettomuus, se ei sinne mahdu. Kiittävät ihmiset ovat tätä yhteiskuntaa rakentavia ihmisiä, niitä, jotka tasoittavat erimielisyyksiä ja murtavat rajoittavia aitoja.

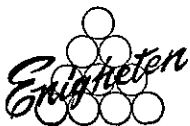
Ylistävä ihminen on nöyrä ihminen. Hän ei kulje etsien vikoja toisista ihmisistä, eikä kulje naapuriensa tuomien ja itseänsä kiittäen. Hän ei voi sulkea sydäntään toisten ihmisten hädältä.

Ylistäminen merkitsee käytännössä toimintaa, eikä suinkaan ole vain sanoja. Ylistäminen on kiitollista toimintaa toisten hyväksi. Jumala on lahjan antanut, siitä kiitetään ja kiittäminen tapahtuu niin, että palvellaan niitä ihmisiä, joiden kanssa joudutaan tavalla taikka toisella tekemisiin. Tekomme näyttävät onko meillä kiitollista mieltä.

Lopuksi meidän on kysyttävä, mistä tähän kaikkeen saadaan voima. Käyttääksemme alussa mainittua kuvaa ja sitä hiukan muuntaen sanomme Kristuksen seisoneen harjanteella ja maksaneen siinä kaiken meidän puolestamme. Hän maksoi kaiken, jotta me saisimme olla puhtaalla sydämellä ja iloisin mielin palvella toinen toistamme. Siihen Kristus meidät kutsui, kiittämään lahjoista, rakastamaan ja palvelemaan, jotta harjanteelle nousevalla tulevalla sukupolvella olisi onnellinen isänmaa.

a la Carte
LEVITE-JUUSTO

a la Carte
 on ríkasta
 huokeata
 ja hyvää
 ravintoa!

200 g 100:—
 310 g 150:—

Peltirasiaan
 painepakattu
 kahvi säilyt-
 tää maku-
 vivahteensa
 aina aitoina.

Peltirasia takaa
 kuluttajalle, että
 kahvi on todella
 paahtotuoretta.

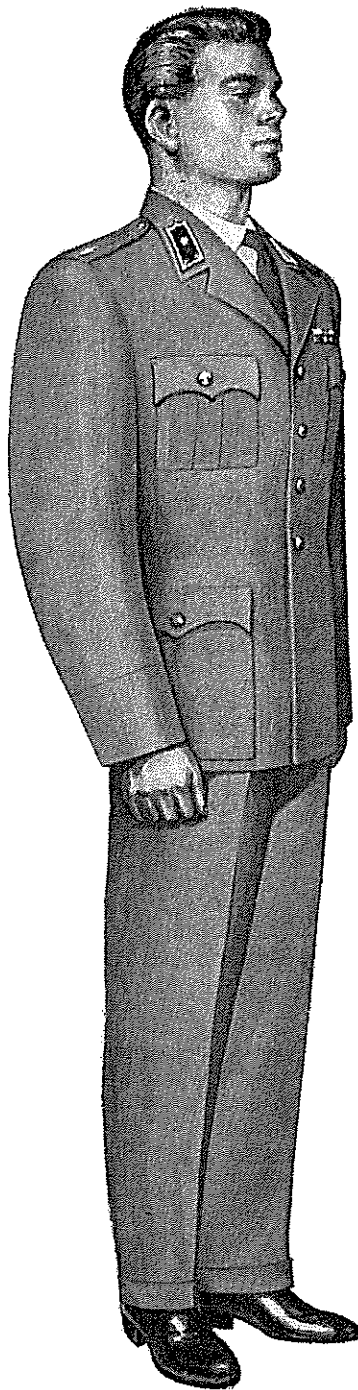

Ruotsin kahvista
 on yli 46 % ja
 USA:n yli 50 %
 pakattu peltiin.

Hyvän kahvin ystäville toivovat nauhin-
 nollisia kahvihetkiä maamme johtavat
 paahtimot ja Oy G. W. Söhlberg Ab

purkkikahvi jokapäivän
ONNENKAHVI

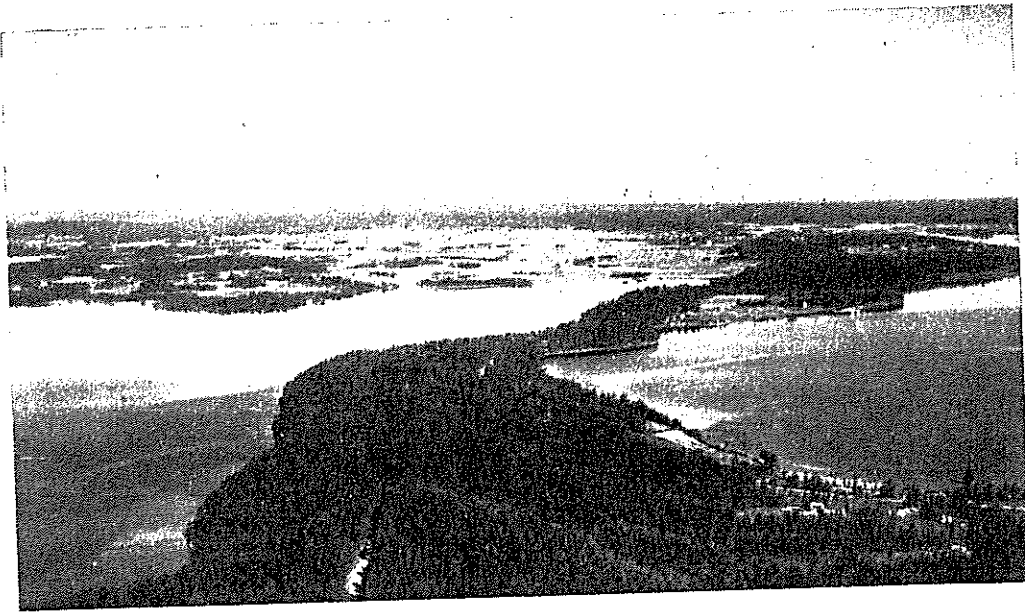
Kun
 Klingendahl
 kutoo
 kyllä
 kangas
 kestää

... tiedättehän, että Klingendahlin kankaat ovat
 ainoat virallisesti hyväksytyt sotilaspukukankaat.

Klingendahl valmistaa ensiluokkaisista raaka-
 aineista diagonaaleja ja manttelikankaita.

*Luottakaa ryhdikkääseen
 Klingendahl - kankaaseen*

Villayhtymä Oy
 KLINGENDAHL

Kuva 1. Maisema Kangasalta

*Kuin lemmikin sulosilmä,
niin kirkas, niin sininen,
on välkkyvä Vesijärvi.*

Majuri E J Laakso

Sakari Topelius ja Kangasala

Sakari Topelius on saanut pysyvän sijan Suomen luonnon kuvaajana. Pienestä poikasesta harmaapäiseksi vanhukseksi asti hän käytti luonnosta ottamiaan kuvia ja tapahtumia puheessaan ihmisestä ja inhimillisistä tapahtumista. Mutta suurimman osan hänen runopukuisesta tuotannostaan muodostanevat kuitenkin puhtaat luonnonkuvaukset ilman vertauskuvallisuutta. Harvoissa runoissa hän paikantaa kuvansa. Hänelle luonto, Suomen luonto kaikkinä vuodenaikoinen ja maisemallisine erikoispiirteineen on yksi ja pyhä, jota hän ei väsy laulissaan ylistämästä. Tästä säännöstä on kuitenkin muutamia poikkeuksia, ja yhden, ehkä selvimmän tässä suhteessa muodostaa se maisema, jonka keskipisteenä on Kangasala.

Topeliuksen ensimmäistä kosketusta Kangasalaan on vaikea määrittää. On hyvinkin mahdollista, että häneen jo varhaisina kouluvuosinaan ovat syvästi vaikuttaneet tuohon aikaan niin tavalliset tarinat, ballaadi Kangasalan kauniin ja syyttömän Kaarinan mestauksesta, kiehtovat kertomukset Liuksialan ja Wääksyn "armoista", Kaarina Maununtyttärestä ja Kaarina Hannuntyttärestä, tai myöhemmin kosketus kansallisuusaatteen herättäjään Agathon Meurmanniin, joka hänen aikalaisenaan omisti ja viljeli Liuksialan kartanoa. Ennen Pohjanmaan radan valmistumista joka tapauksessa suurin yhteys runoilijan syntymäseudulta Udestakaarleppyyttä

Helsinkiin oli vanha kärrytie Lapuanjoen vartta Kuortaneelle ja Alavudelle ja edelleen "Hämeen-kangasta" seuraten yksitoikkoisten kangasmiesmien ja pitkien asumattomien taipaleiden jälkeen Virroille, Ruovedelle ja Kangasalan kautta Hämeenlinnaan. Matkaa siihen aikaa pidettiin vaarallisenakin metsätaipaleilla sattuneiden ryöstöjen vuoksi. Varmaan Kangasala "kangasteli" monen kulkijan mielessä tuohon aikaan pohjoisesta tultaessa turvallisena keitaana, josta eteenpäin kulkija tunsu olevansa jo ihmisten ilmoilla. Pieni Topelius lienee kuullut ennen ensimmäistä matkaansa paljonkin kertomuksia sen vaaroista, koska kertoo varustautuneensa ensimmäiselle Helsingin matkalleen suolalla ladatuin ratsupistoolein, niitä kuitenkaan tarvitsematta.

Runoilijan elämäkertatiedoissa mainitaan hänen ainakin syksyllä 1632, jolloin hän Oulun koulun jälkeen lähetetään valmistautumaan ylioppilaskirjoituksiin Helsinkiin, ajaneen Kangasalan kautta. 14-vuotias, herkkä poika on avoin hänelle uusille ja mykistyttävän kauniille maisemille, jotka hän saa täällä nähdä. Tasaisen meren rannikon kasvatille nämä juhlalliset harjujonot ja niiden alla joka puolella päilyvät lahtorantaiset järvet, vanha asutus viljavine rinteineen ja vauraine kartanoineen ovat uutta. Aluksi hän yrittää peittää ihastustaan, pitäen sitä karumman kotiseudun halveksimi-

sena. "Vaikka kotiseutu tosin on minulle rakkaampi kuin paratiisi olisi muualla, niin oivalsin, sentään muitten seutujen etevyyden, luonnon kauneuteen nähden, ja ovathan nämäkin seudut saman kokonaisuuden, saman yhteisen, suuresti rakastetun isänmaan osia", hän jo kirjoittaa v. 1836. Siten hänellä on tilaisuus ihailia "vastakohtana alavamman Pohjanmaan seuduille kauniista Kangasalaa herraskartanoineen, vesirikasta Ruovettä lukemattomine järvineen." Matkallaan v. 1833 hän jo mainitsee kohtaneensa "mahtavan Roinin" ja jatkaa: "Seisahduimme sillalle ajaessamme yli virtaisen salmen, joka yhdistää kaksi tavattoman isoa järveä, joita puoleksi haihtuneessa sumussa oli luulla silmäkantamattomiksi meriksi. Se oli kaunis näky."

Näyttää siis, että Sakari Topeliuksen mielikuva Kangasalasta on kiteytynyt jo nuoruusvuosina ja, että hän antaa sen luonnonkauneudelle erikoisen tunnustuksen. Tänne hän on sijoittanut itsensä nuoruudenrunossaan "Roinen rannalla", jossa hän kauniin luonnonkuvauksen jälkeen sanoo "yksin, yksin ja kahtoimiellä Roineen rannalla laulelen".

Tunnetuimmaksi hänen Kangasalle sijoittamistaan Suomen luonnon ja isänmaanrakkauden ylistyslauluistaan on kuitenkin todettava kesällä 1853 syntynyt "Sylvias visa", joka suomennoksena sai nimen "Kesäpäivä Kangasalla" ja, joka Gabriel Linsénin 1864 julkaisemassa sävelasussa on muodostunut miltei kansallislauluksi.

Runon syntyhistoriaan jäänee paljon aukkoja. Runoilijalla tiedetään noihin aikoihin olleen vakava huoli perheensä ja omastakin toimeentulostaan. Menestyksellinenkään sanomalehden toimittajan ammatti ei antanut Helsingissä siihen aikaan taloudellista riippumattomuutta. Topelius oli hakenut oppikoulun opettajan paikkaa ja valittukin sellaiseen Vaasaan. Mutta ennen tätä muuttoa hänelle oli järjestetty yliopistollinen virka Helsingin Yliopistossa, josta hän liene ollut tietoinen jo silloin, kun hän lausoi "Kangasalan laulunsa".

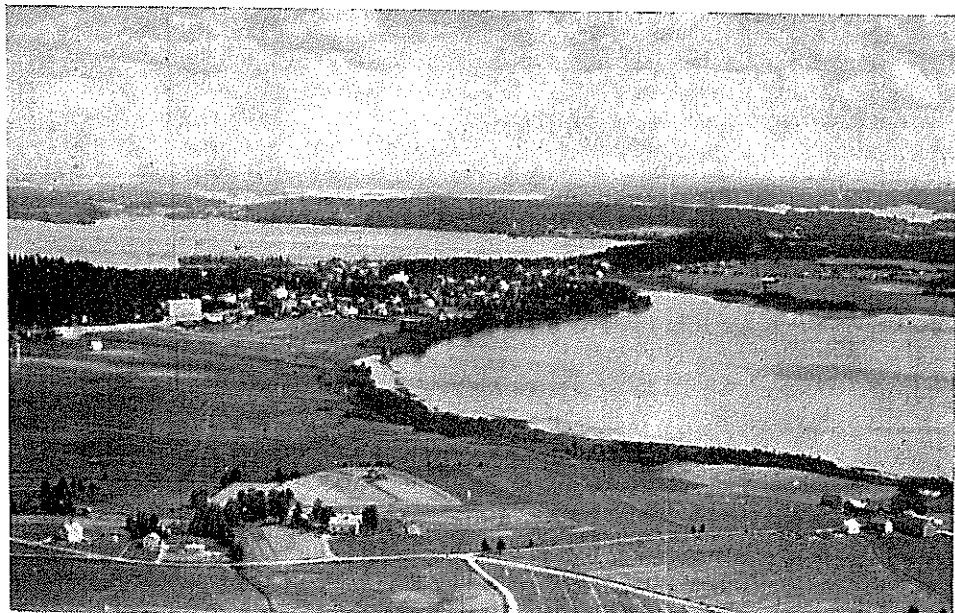
Tästä tapahtumasta runoilija kertoo "Elämäkerrallisissa muistiinpanoissaan": "Kesällä 1853, jolloin kolera raivosi Helsingissä, läksimme jälleen pienelle retkelle Kangasalle, jonne eversti-

Kuva 2. Muistolaatta Ranssilassa

luutnantti Aminoff oli kutsunut meidät vierailuun kauniiseen Franssilaansa Vesijärven rannalla. Se oli herttainen perhe: isä vanhan polven veteraani, äiti yksinkertainen ja vilpittön, tytär Emilie, sittemmin rouva Bergroth, älykäs, lämminsydäminen ja jaloluontoinen. Hän se saattoi meidät jyrkkiä polkuja myöten Harjulan harjulle (oikea mutta rumempi nimi on Harjala) ja se antoi minulle aiheen paljon laulettuun Sylvian lauluun ("Kesäpäivä Kangasalla"), johon G. Linsén sepitti säveleen."

Muistitieto ei paikkakunnalla tiedä mainitusta everstiluutnantti Aminoffista muuta kuin, että runoilija ehkä hänelle olisi jo aikaisemmin luvannut: "Kerran minä vielä teen tuosta vuoresta runon." Ei ole myöskään tiedossa, miten

Kuva 3

Maisema

Kangasalta

*

Kuvat 1 ja 3 Veljekset
Karhumäki Oy

Kuvat 2 ja 4 Kuvaamo
Savia, Tampere

*

Kuva 4. Haran harjun näkötorni ja muistopatsas

Topelius oli mainittuun upseeriin tutustunut. Hänen tiedetään kyllä jo opiskeluvuosinaan Helsingissä seurustelleen varuskunnan upseeriperheissä. Hänen tiedetään harrastaneen mm miekkailua, mikä oli lähinnä upseerien harrastama liikunnan muoto. Ja voi hyvin olettaa, että hänellä myöhemmin, pohjoimaisen ja Suomen historian apulaisprofessorina oli asiaa kuvaimilleen vanhan polven veteraaneille. Olihan hän runokuninkaan J. L. Runebergin uskollinen oppilas, tosin lähinnä prosaistina. Runoilijan muistinpäntö todistaa ainakin sen, että hän perheineenkin oli aikaisemmin, ties montako kertaa, tehnyt "pienen retken Kangasalle". Franssilan sotilasvirkatalo on nykyään Ranssila-nimisenä ja sijaitsee Vesijärven Saappaanpohjan lahden rannalla 1,5 km Suinulan asemalta itään. Talon ullakkokamarin ikkunasta runoilija sai katsella Haralan vuorta. Talon kivistä kerrotaan hänen kesäkuun 20 päivänä 1853 sepittäneen runon. Haralan vuori on n 85 m Vesijärven pinnasta. Sen huipulle on Suinulan Nuorisoseura rakentanut näkötornin ja pystyttänyt runoilijan muistopatsaan runon syntymän 100-vuotispäivänä. Samana päivänä on Ranssilan talo saanut muistolaattansa.

Maassamme lienee harvoja pitäjiä, joiden osalle on annettu historiallisia perinteitä niin runsaasti kuin Kangasalan. Sakari Topelius on yhdellä laulullaan kuvannut tämän seudun paremmin kuin joku toinen olisi kuvannut kokonaisuella kirjalla. Antakaamme tässäkin hänen puhua sitä kieltä, jota vain hän osaa:

1.

Mä oksalla ylimmällä
oon Harjulan seljanteen;
niin kauas kuin silmään siintää,
näen järviä lahtineen.
Kas, Längelmävesi tuolla
voin hopeisin hohtelee,
ja Roineen armaiset aallot
sen rantoja hyväelee.

2.

Kuin lemmikin sulosilmä,
niin kirkas, niin sininen,
on välkkyvä Vesijärvi,
mi hiljalleen keinuen
tuoll' hiipivi heidän luokseen
ja satoja saariaan
niin helläst' tuudittelepi,
kuin emonen lapsiaan.

3.

Vaan ympäri lehtorantain
on hongikko mietteissään
ja vanhuksen lailla katsoo
kuin lapset lyö leikkiään;
ja peltojen laihot heitä
ne tervehtii aaltoillen,
ja niittyjen kukkivat nurmet
luo tuoksuja tuulehen.

4.

Mik' aarre, oi köyhä Suomi,
ois sulosi vertainen!
Tuon järviä sinivälkkeen,
tuon hopeisen, kultaisen!
Jos murhe tai riemu nostaa
tääll' lauluhun säveleet,
niissä' ainiaan kuvastuupi
nääh kirkahansinervät ve'et.

5.

Mä vain olen lintu pieni,
ja siipeni heikot on;
vaan oisinko uljas kotka,
niin nousisin lentohon,
ja nousisin taivoon asti
luo Jumalan istuimen
ja nöyrin, hartahin mielin
näin laulaisin rukoellen:

6.

Oi taivahan pyhä Herra,
sä isämme armias!
Ah, kuink' on sun maasi kaunis,
kuink' ihana taivahas!
Sä järveimme säihkyellä
suo lempemme tulta vaan!
Oi Herra, intoa anna
ain' maatamme rakastamaan!

Z. Topelius

*) Suomens: P J Hannikainen

Matkailukauden taas hiljalleen lähestyessä palautuvat mieleen ne lukemattomat kerrat, jolloin mielenkiintoiset nähtävyydet ovat jääneet näkemättä ja on vain ajettu ohi "silmät ummessa". Ajan hengen narraamanahan meillä on aina vain kiire — kiire eteenpäin — ja mitä sivulla on se sivulle jää; onhan muka niin paljon tärkeämpää olemassa kuin muistot ja menneisyys, onhan nykyisyys ja raha. Näin ajatellen me sitten ehkä sorumme asettamaan taloudelliset arvot henkisten arvojen yläpuolelle unohtaen, että kansa, joka ei kunnioita menneisyyttä, ei ansaitse tulevaisuuttakaan.

Syy siihen, että jätämme historialliset muistot huomiotta on myös valitettavasti ja onneksi siinä, etemme tiedä mitä missäkin on ja niin ehkä aivan reitin varressakin oleva huomiomme ansaitseva nähtävyys jää näkemättä, emmehän ole vaivautuneet etukäteen tutkimaan reittiä, jota kuljemme. Olemme kyllä turhamaisuudessamme valmiit vain noin muina miehinä "ohimennen mainitsemaan" käynneistämme Ranskassa ja Italiassa, mutta Koli ja Saana ovat meille tuntemattomia puhumattakaan vähemmän tunnetuista paikoista. On myös todettava, että vasta aivan viime vuosina matkailun kasvaessa on ruvettu antamaan arvoa oman paikkakunnan nähtävyyksille ja alettu niitä merkitä ja mainostaa.

Evi T Chydenius

Pakinaa Pirkka-Hämeen sotahistoriallisista matkailukohteista

Tämän pakinan tarkoitus on omalta osaltaan edes jossakin määrin tehdä tiettäväksi, että kyllä Pirkka-Hämeessä on muutakin nähtävää kuin "Runoilijan tie" ja "Hopealinja", jotka halkovat koko alueen ja muodostavat näin rungon näille tutustumismatkoille, jotka voi vähällä vaivalla tehdä niille paikoille, missä Suomen sotahistoria tällä alueella on antanut aihetta mainintaan. Pakinan tarkoitus ei ole olla mikään tieteellinen tutkielma vaan omalta osaltaan toteamus Suomen kansan ikiviisaudesta, joka jo ammoin pukeutui sanoiksi "oma maa mansikka, muu maa mustikka".

Jos lähdemme tarkastelemaan Pirkka-Hämettä alkaen vanhimmasta muinaisuudesta tulkoon tässä mainituksi — vaikkakin se poikkeaa varsinaisesta aiheesta, sotahistoriasta — että Tampereen seutu on maapallon vanhinta nähtävissä olevaa seutua. En ole niin oppinut, että voisin tarkemmin asiaa perustella, mutta kysykää geologeilta — he tietävät kertoa Aitolahden-Ylöjärven kallioksiintymistä, jotka ovat n. 1.500 miljoonaa vuotta, kun esim Alpit ovat vaivaiset 60 milj vuotta. Mutta kuten sanottu, tämä ei ole

varsinaista aihepiiriä, johon nyt pyrimme siirtymään.

Vanhimmat sotatarkoituksissa käytetyt sekä nyt havaittavissa olevat paikat ja rakenteet ovat ns Linnavuoret. Nämä eivät suinkaan olleet aina kenttälinnoituksia vaan myös puhtaasti suojattuja evakuoimiskeskuksia. Vaatimuksena oli, että niille tuli olla vaikea pääsy, ja tätä pääsytiestä tuli voida helposti puolustaa myös heikoin voimin, sillä usein tässä evakuoimiskeskuksessa olivat vain naiset, lapset ja vanhukset, miesväen ollessa erä- ja sotarekillä. Oli kuitenkin myös sellaisia, jotka olivat tarkoitettut myös siliasemaksiksi ja tätä tyyppiä edustaa Siuron Linnavuori. Se on vallituksin varustettu, sen vedensaanti oli pidempienkin piiritysten varalta turvattu, se oli liikenneväylän varrella, ja se oli tarpeeksi laaja.

Tällaisia muinaislinnoja on alueella useampia,kin, mutta Linnavuori (nykyisin Valmetin hallinnassa eikä näin ollen ilman muuta matkailijan saavutettavissa) lienee niistä parhaiten säilynyt. Muista mainittakoon Vesilahden Linnanmäki, Lempäälän Pirunvuori, Karkun Linnavuori, Tyrvään Hiukkasaari ja Ikaalisten Arasalo, jotka kaikki ovat muinoin olleet ympäristönsä turvapaikkoja.

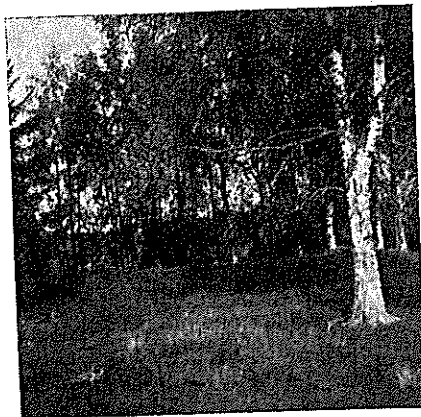
Jos vielä viivähdämme hetken esihistoriallisessa muinaisuudessa mainittakoon, että Pirkka-Hämeessä on paikannimistöä, joka viittaa Kale-

valaan, joten ei liene mahdotonta, että kyseiset kansanrunot lähellä hipovat Kalevankangasta ym. takäläisiä seutuja. Tämä lienee jo aikaisemminkin todettu, sillä Siuron Linnavuoreen liittyvä viime vuosisadan puolelta "Väinämönen" niminen näytelmä (1824).

Mutta lienee syytä siirtyä läheisempiin aikoihin, jottemme juuttuisi muinaisajan hetteisiin kun "pitkospuut" ovat niin heikot.

Sieltä Siuron Linnavuorelta Tampereelle päin nykyaikaisen huvilanmyyjän kivenheiton päässä (= n. 5 km) on Nokia ja sielläkin on taisteltu. V. 1596 uuden vuoden aattona siellä Emäkosken partaalla selvittivät välejään nuijamiheet ja Klaus Fleming. Tosin eivät historioitsijat ole asiasta kaikki samaa mieltä — niin siitä taisteliinko siellä — mutta joka tapauksessa Nokian yhteenoton jälkeen lupasivat nuijamiheet luovuttaa johtajan viholliselle ja tästä sydämistyneenä Ilkka "pakkasi hammasharjansa" ja lähti kotipuoleen Pohjanmaalle. Johtajan poistuttua menivät nuijamiesten joukot sekaisin, ja heidät lyötiin myöhemmin lopullisesti Santavuoren taistelussa v 1597.

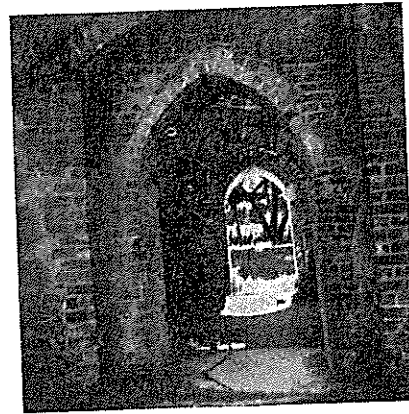
Tämän sodan vaiheissa lyödämme tiemme toiseenkin historialliseen, joskin yleisesti melko tuntemattomaan paikkaan, nim Karvian Kanttiin. Klaus Flemingin retki Pohjanmaalle nuijamiesten perässä johti hänet todennäköisesti silloista Pohjanmaantietä Karviaan Pohjankankaan pohjoispäähän. Siellä hän kaikesta päättään linnoitautui joskaan mitään taisteluita ei syntynyt, sillä nuijasota oli jo siihen aikaan päättynyt. Koko tämä Kantin kylän episodi olisi jäänyt tässäkin mainitsematta, ellei juuri tänne olisi rakennettu muutama vuosikymmen myöhemmin varsinainen linnake, "Skantsi" — joka tunnettiin Hämeen skanssi tai Kyrön skanssin nimellä. Kansan suussa tuo skanssi-sana muutui pian Kantti-sanaksi, joka vielä tänä päivänäkin on kylän nimenä. Tämä skanssi oli rakennettu 30-vuotisen sodan karkureiden pidätystoiminnan ja samalla värväyksen tukikohdaksi. Sen päällikkönä oli eräs Svinhufvud, joka ei tosin ollut samaa sukuhaaraa kuin Ukko-Pekka, vaan riikin ruotsalainen. Tämä linnake ei myöskään joutunut varsinaisiin taistelutoimiin, vaikka siellä "vihanpitäjät" ovatkin kerran kohdanneet toisensa. V. 1808 olivat suomalaiset talompojat siellä saunassa, kun kasakat yllättivät heidät. Puolustautuminen jäi olemattomaksi ja edessä oli käpälämäki. Tästä linnakkeesta on vielä jäljellä maarakenteita muutaman sadan metrin päässä tiestä.

Tykkiasema Kantissa

Siirryttäessä Skanssin synnyttä ajassa eteenpäin siirryimme samalla etelään päin ja tapaamme Pälkäneellä muistokiven, jonka tekstinä on "Kostia 6. 10. 1713". Tämä Isonvihan aikainen muistomerkki kertoo meille Kustaa Armfeltin puolustuksesta Kostian virralla, ja miten venäläisten vesitse suorittama pitkä koukkaus 7000 miehen voimin oli vähällä sulkea suomalaiset mottiin. Tästä pulasta kuitenkin päästiin, ja suomalaiset vetäytyivät Tampereelle, jossa viivytettiin vihollista polttamalla Tammerkosken yli johtavan sillan. Kostian virran taistelu oli näyte siitä miten vihollinen harhauttamalla ja sattunutta sääätä hyväksi käyttäen helposti saavutti sen, mitä sen ei ollut onnistunut saavuttaa lukuisilla yrityksillään murtoa suomalaisten hyvin varustautunut vastarinta rintamahyökkäyksellä.

Kun kerran ollaan Pälkäneellä on syytä tutustua aapiskirjan puuhun-leikkaajan Daniel Medelplain tarinaan. Hänen vaatimaton muistomerkkinsä on Pälkäneen vanhan kirkon vieressä. Kirkkokin sinänsä on varsin kaunis nähtävyys, vaikka tutustuminen sen historiaan ei lopultaakaan anna mitään kiittävää kuvaa kansan suhtautumisesta muinaisuuteensa — harvoin on kirkkovanhus saanut osakseen sellaisen kohtalon kuin Pälkäneen vanha kirkko.

Käytävä Pälkäneen vanhassa kirkossa

Muta annetaanpa ajan rattaan pyöriä ja siirrytään vuosiin 1808—1809. Silloinhan monien vänrikki Stoolin muistelmien sankarihahmojen joukkoon liittyy vähemmän laulettuina mutta ei suinkaan pienimmän ansioin kaksi Porin rykmentin lippumiestä Rooth ja Spoo. Tuskin koskaan on pieni sissiosasto (2 au + 2 korpr + 39 miestä) saanut aikaan niin paljon hämäännystä kuin mitä nämä miehet saivat, ja harvoin lienee käytetty niin heikosti hyväksi niitä etuja, mitä silloin olisi ollut käytettävissä.

15. 7. 1808 saivat nämä miehet toimintakäynsä ja oli heidän ensimmäinen tavoitteensa Herraskoski Virroilla — sama koski, minkä niskalla silloin tällöin laulujoutsen talvehtii. — Täältä siis alkoi sissitoiminta, joka herätti vihollis-

Kostian taistelun muistomerkki Pälkäneellä

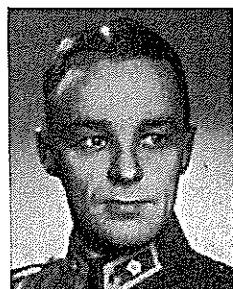
In memoriam

Majuri
Aarne Salomo Saarinen
* 15. 3. 05
† 9. 12. 59
Kadetti n:o 628
10. kurssi

Majuri
Suuri Armo Merivirta
* 19. 4. 98
† 13. 1. 60
Kadetti n:o 84
2. kurssi

Majuri
Lauri V E Hurmalainen
* 13. 9. 05
† 17. 1. 60
Kadetti n:o 531
9. kurssi

Everstiluutnantti
**Kurt Heinrich Sixten
Frey**
* 16. 7. 99
† 12. 2. 60
Kadetti n:o 97
2. kurssi

Everstiluutnantti
Olavi Ilmari Laaksonen
* 22. 4. 07
† 29. 2. 60
Kadetti n:o 950
15. kurssi

Kadettikunnan
kunniajäsen
n:o 8

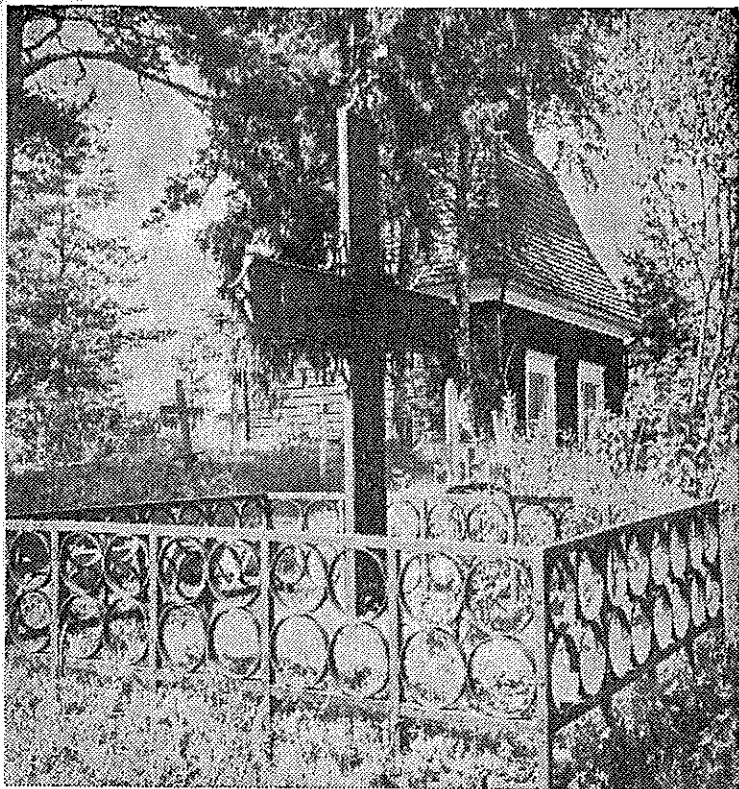
Tykistökenraali
Mannerheimistien-ritari

**Vilho Petter
Nenonen**

* 6. 3. 1883 Kuopiossa
† 17. 2. 1960 Helsingissä

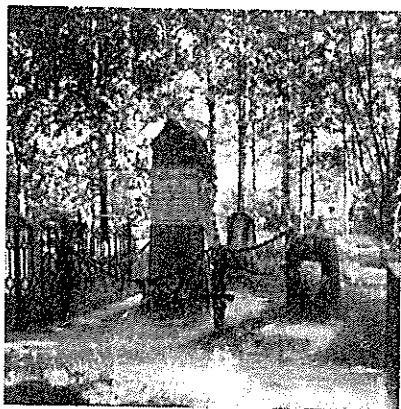
Tykistökenraali V P Nenoselle oli luonteenomaista itsensä jatkua, määrätietoinen kehittäminen, työteliäisyys ja perusteellisuus, vilpittömän totuudellisuus, olennaisen etsintä ja pelkistäminen sekä oman itsensä unohtaminen tehtävissä puolustusvoimien ja isänmaan puolesta. Nämä ominaisuudet nostivat hänet vastuunalaisille virkapaikoille ja näiden voimalla hänen suotiin suorittaa kestävä rakennustyönsä maamme puolustuksen ja sotatieteiden hyväksi.

Nämä ominaisuudet aiheuttivat myös hänen kutsumisensa Kadettikunnan kunniajäseneksi. Kun hän on siirtynyt ajasta iäisyyteen, hän on jättänyt luonteensa ominaisuudet – rehellisyyden, itsensä kehittämisen ja omaa etua tavoittelemattoman ponnistelun luottamustehtävässä – seuraaville kadettipolville tavoitettavaksi esikuvaksi.

**Sissipäällikkö Jaakko Rothin
koruton hauta Teiskossa**
Aamulehden valokuva

lisessä niin paljon pelkoa, että se lähimmin on verrattavissa pakokauhuun. Vain kuukauden tämä osasto toimi mutta niin tehokkaasti ja monipuolisesti, että asiasta voisi kirjoittaa laajan tutkielman. Riittänee kun historian lehdille piirtyneistä toimintapaikasta mainitsemme seuraavat: Herraskoski, Visuvesi, Pusan vuolle, Ruhala, Soukansaari, Tampere, Kurun Vaakanieni, Unnekivi, Kauttu, Helvetinkolu, Nuijiharju ja Mustajärvi. Näiden paikkojen historiaan liittyvät 1808-vuoden tapahtumat oleellisesti. Kuitenkin muistomerkki on pystytetty vain Tampereelle, jossa suoritettiin maihinnousu, Kauttuun, jossa suoritettiin tuloksekas viivytys-taistelu 20000 vihollista vastaan, Unnekivelle, jossa tuhottiin vihollisen muonajaala, sekä Roothin syntymäpitäjään Kihniölle ja hänen

Polvianderin hauta Kurussa

haudalleen Teiskoon. Vänrikki Stoolin tarinain tapahtumat eivät ole saaneet Pirkka-Hämeen alueella muistomerkkejä. Mutta runoilijalle siellä on kiinnitetty muistolaatta Ruoveden Ritoniemeen ja Kurussa hoidetaan vänrikki Polvianderin hautaa 1808-sodan mainehikkaan edustajan, ehkäpä osittain juuri vänrikki Stoolin hautana.

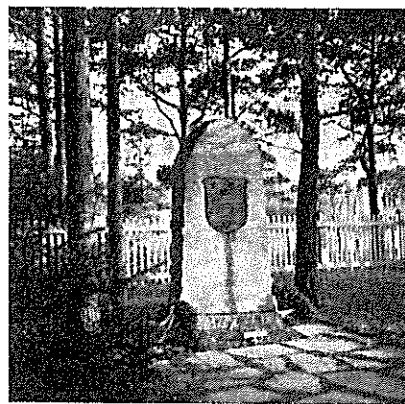
Jos kohta joukot vetäytyivät Pirkka-Hämeen kautta pohjoiseen ei muita pysyvämpiä merkkejä tästä retkestä ole jäänyt. Kulnevin matka Ikaalisten ja Parkanon kautta on jäänyt vain tarinoiksi kansan suussa, ja omista joukoista ei tiedetä senkään vertaa.

Sen sijaan muodosti Tampere ja sen ympäristö 110 vuotta myöhemmin tapahtumarikkaan seudun. Koska kuitenkin vapaussodan historia on aivan liian laaja toistettavaksi tässä yhteydessä, ja koska sen tulisi olla tämän lehden lukijoille verrattain tuttuin rajoitun vain mainitsemaan muutaman kohdan, missä muistomerkki on kertomassa jälkimaailmalle perinteit-ten vaalinnasta.

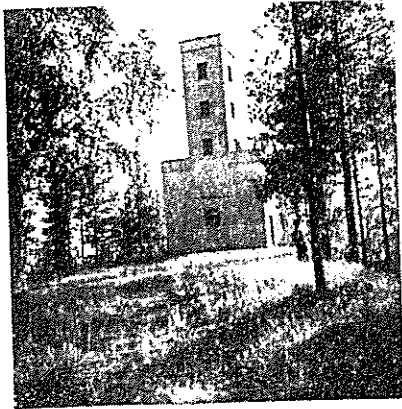
Tampereen ja Kangasalan rajalla Vehmaisissa on Mannerheimin kallio, ja täältä käsin silloinen Valkoinen Kenraali tarkkaili Tampereen operaatioiden sujumista. Tällä kalliolla on nyt Marskin patsas. Marski on siinä puvussa, jossa hän tuolla kalliolla oli. Tampereen taistelun erikoisin muistomerkki on Ruotsalaisen Prikaatin muistokivi Kalevankankaalla, jossa prikaati kävi uhkarohkeimman taistelunsa ja antoi suurimman uhrinsa.

Siirryttäessä ulommaksi Tampereesta tapaamme vapaussodan ikäisiä taistelun muistomerkkejä Hämeenkyrön Mannanmäellä, Ruoveden Väärinmajalla, Länkipohjassa, jossa myös on Laurilain, isän ja pojan, kaatumispaikan muistopatsas, Virtain Vaskivedellä ja Vilppulan kirkolla. Tämän lisäksi on Kangasalan Suinulassa ja Vesilahden Suomalassa patsaat, jotka kertovat veljessodan väistämättömästä raakuudesta.

Näin on lyhyesti läpikäyty Pirkka-Hämeen sotahistorialliset muistomerkit, ainakin pääosin. On selvää, että paljon on poissa, mikä olisi kertomisen arvoista. Paljon arvokasta on jo kui-

**Ruotsalaisen Prikaatin muistopatsas
Kalevankankaalla Tampereella**

Mannamäen muistomerkki

tenkin häipynyt peruuttamattomasti tietoudesta ja aikakirjoista; otettakoon talteen ainakin se, mikä vielä on talteen otettavissa. Jos matkailija, joka Pirkka-Hämeessä liikkuu, tutustuu tarkemmin etukäteen niiden paikkojen historiaan joidenka kautta tie vie, niin matka "elää" aivan toisin kuin ennen. Alköönkä unohdettako, että tässä on nyt mainittu vain sotahistorialliset paikat, ja sehän on vain pieni osa historiaa. Muistettakoon myös Laukot ja Liuksialat, vanhat Sastamalat ja Messukylät ja niin edelleen. Pirkka-Häme oli aikanaan asutun Suomen ja erämaan rajamailla, sen historia on rikas.

TARVITSETTEKO TAMPEREELLA

tietoja majoituksista,
kiertoajeluista, op-
paista, nähtävyy-
skohteista...

Tarjoudumme avuksi

TAMPEREEN KAUPUNGIN MATKAILUTOIMISTO

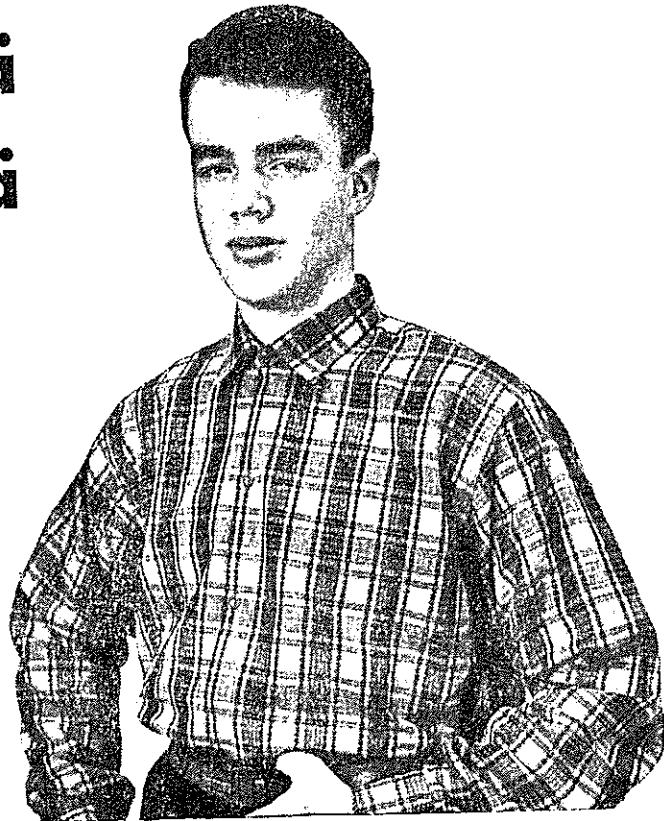
Rautatienkatu 18 - Puh. 26652 — 26104

Kokko yllä kelpaa kyllä

Ruudullisesta nukatusta flanellista valmistetut värikkäät ja lämpimät KOKKO-paidat ovat saavuttaneet reippailevan miesväen suosion pirteinä pitopaitoina kaikkialla maassamme.

OSUUSKAUPAT

TAMPERE JA SEN YMPÄRISTÖN TEOLLISUUS

Kun Lempäälän kirkkoherra Erik Edner teki vuoden 1771—72 valtiopäivillä esityksen kaupungin perustamisesta Tammerkosken seudulle, perusteli hän anomustaan mm esittämällä, "miten ihanan ja sijainniltaan sopivan vesiputouksen rannalle voidaan perustaa monia ja kaikenlaisia vesilaitoksia, kuten saha- ja jauhomyllyjä, paperi ja lasiruukkeja, kehruukouluja ja pellavatehtaita". Tämä lähes kahden vuosisadan takainen näkemys on ajan mittaan toteutunut yli sata prosenttisesti, ja niinpä nyt "Tampere on Suomen tyypillisin teollisuuskaupunki, jossa suurtehtaat antavat sille oman leimansa, ja sen teollisuus on erittäin monipuolista", kuten eräs tunnettu hakuteoksemme mainitsee, kertoessaan Tampereesta.

Tampereen perustamisen aikoina oli Tampereen tärkein teollisuuslaitos valtion vuonna 1782 valmistunut viinanpolttimo, jonka antamasta työstä sai noin kolmasosa silloisen kaupungin asukkaista (alle 300 henkeä) toimeentulonsa, muun teollisuuden käsittäessä paperimyllyn, sahan ja joitakin myllylaitoksia sekä nahkurien ja värjärien verstaita. Tästä vähäisestä alusta on sitten kasvanut tämä "Suomen Manchester", "Tehtaitten kaunis kaupunki", "Teollisuuspuisto Tampere" ym lempinimiä kantava 122.000 asukkaan teollisuuskaupunki.

Puuttumatta lähemmin teollisuuden kehityksen kulkuun kaupungin kasvaessa totean vain lyhyesti, että Tampereelle syntyi ajan mittaan eräitä teollisuuden aloja, jotka edustavat joko ainutlaatuista maassamme, kuten pellavateollisuus, tai esiintyvät erittäin voimakkaana alansa edustajina kuten tekstiili-, kenkä- ja raskas metalliteollisuus.

Tärkeimpien teollisuusalojen järjestys Tampereella, tuotannon arvoa mittapuuna käyttäen, on kaupunkialueella seuraava:

— tekstiiliteollisuus	n 29 %
— metalliteollisuus	25 „
— paperiteollisuus	14 „
— elintarviketeollisuus	10 „
— jalkineteollisuus	8 „
— vaatetusteollisuus	6 „
— kumi- ja kemiallinen teollisuus, molemmat	4 %

Kävisi liian pitkäksi lähteä yksityiskohdin esittelemään kaikkia Tampereella toimivia eri teollisuusaloja yksityisistä teollisuuslaitoksista puhumattakaan. Tässä yhteydessä riittänee maininta niiden teollisuusalojen edustajista, jotka ovat ominaisia Tampereen kaupunkikuvalle tai jotka tulevat mieleemme Tampere-nimen yhteydessä.

Voimakkaimmin edustetusta tekstiiliteollisuudesta tunnemme nimet: Tampella, maan ainoana pellavatehtaanä, Finlaysson ja Lapinmiemi, puuvillatehtaina, Tampereen Verkatehdas ja Klingendahl, verkatehtaina, Suomen Trikoo, suurimpana trikoteosten tuottajana.

Metalliteollisuuden edustajista tunnemme hyvin Tampellan, Lokomon ja Valmetin konepajat suurempina sekä Kone- ja Terän, Exon, Dunderbergin, Epilän Konepajan ym pienempinä, mutta nimekkäinä alansa edustajina. Kenkäteollisuuden keskuksena Tampere on vanhastaan kuuluisa kautta maan, ja sellaiset nimet kuin Attila, Aaltosen kenkätehdas, Brander, Solena ym ovat yleisesti tunnettuja.

Muusta teollisuudesta mainittakoon nimet: Tako, suurimpana pahviteosten tuottajana; Tammer-Tehtaat ja Kumiteollisuus, kumialan edustajina; Sarvis teknokemiallisena ja muovituotetehtaanä; Haarla, paperiteollisuuden edustajana; sekä "Pyynikki" oluen ja virvoitusjuomien tuottajana.

Teollisuuden kehityksen päästyä vauhtiin kaupunkialueella levisi teollistamisajatus täältä tarkkojen yritysten toimista vähitellen Tampereen ulkopuolellekin. Aluksi muodostui pieniä yksinäisiä tehtaita, jotka sitten hiljalleen kasvoivat huomattaviksi teollisuusyhdyskunniksi.

Ensiksi hakeuduttiin luonnollisesti sinne, missä luonto tarjosi vesivoimaa käyttövoimaksi. Tällaisia keskuksia ovat Mänttä, Kyröskoski, Korkeakoski, Nokia ym. Myöhemmin höyryn ja sähkön aikakaudella liikenne- ym näkökohdat tulivat määrääviksi, ja laitoksia syntyi moneen paikkaan edellisten välimaastoon näiden näkökohtien mukaisesti.

Tampereen ympäristön teollisuusyhdyskunnat ovat melko vanhoina meillä kaikille nimeltään tuttuja, samoin kuin niiden tuotealakin, Seuraavassa mainitaan tärkeimmät tämän hetken näkymien mukaisina:

- Mänttä: puunjalostus- ja metalliteollisuutta,
- Nokia: kumi-, puunjalostus-, tekstiili- ja elintarviketeollisuutta.
- Kyröskoski ja Lielähti: puunjalostusteollisuutta
- Korkeakoski ja Orivesi: kenkätehtaita
- Valkeakoski: puunjalostus-, kemiallista ja metalliteollisuutta.
- Toijala: tapettehtaita
- Viljakkala ja Ylöjärvi: kaivosteollisuutta
- Kuorevesi ja Siuro: lentokone- ja metalliteollisuutta

Viime aikoina on Tampereen liepeille samaten kuin yllä mainittujen teollisuusyhdyskuntienkin ympärille ja näiden välimaastoon ilmestynyt yhä enenevässä määrin eri alojen pienyrittäjiä, joista toisista aikaa myöten voi edullisten olosuhteiden vallitessa vielä kehittyä huomattavia alansa edustajia. Myös tunnetut suuretkin teollisuuslaitokset ovat perustaneet haaraosastojaan muille paikkakunnille, milloin tilan ahtauden, milloin raaka-aine- tai työvoimasyistä.

Teollisen kehityksen voimakkuuden viime vuosikymmenien aikana toteamme ehkä selvimmin muutamista tilastonumeroista. Vuonna 1935 oli Tampereella 181 ja ympäristöalue mukaanluetuna 237 teollisuuslaitosta. Näissä oli työnteki-

jöitä vastaavasti n. 17.000 ja 20.000 henkeä. Vuonna 1956 olivat vastaavat luvut 413 ja 497 laitosta sekä 35.000 ja 40.000 työntekijää ja teollisuusvirkailijaa.

Tampere ympäristöineen ei ole ainoastaan rauhanaikaisen teollisuutemme toiseksi tärkein keskus, vaan myös sotatarvike- ja sotatärkeän teollisuuden huomattava edustaja. Niinpä Tampere oli viime sotiemme aikana samannimisen Teollisuuspiirin Esikunnan sijoituspaikka ja käsitti teollisuuspiirin tärkeimmän osan juuri aikaisemmin mainitut teollisuuspaikkakunnat. Tampereen edullinen maantieteellinen sijainti ja huomattava etäisyys kaikilta rintamilta aiheutti sotien aikana sen, että sotatärkeän teollisuuden kasvu juuri tällä alueella oli huomattavan suuri. Toisaalta teollisuudelle asetetut vaatimukset kehittivät sitä sekä laadullisesti että määrällisesti.

Sodanajan valmistuksista voimme mainita lyhyesti, että ne käsittivät milteipä kaikkea sitä, mitä armeija yleensä tarvitsi: tykeistä, lentokoneista ja ammuksista — vaatteisiin, jalkineisiin, elintarvikkeisiin, aina kirjepaperiin saakka.

Teollisuuden kehitys Tampereen teollisuusalueella on sotien jälkeen ollut erittäin merkittävää etenkin metalliteollisuuden osalta.

Tähän oli syynä sotakorvausteollisuutemme, jota varten jouduttiin laajentamaan ennen kaikkea konepaja- ja laivanrakennusteollisuuden koneistoja huomattavasti yli niiden omaan tarpeen, sillä kuten ehkä muistamme, konepaja- ja laivanrakennustuotteita oli korvausluettelossa 72 % korvausten kokonaisarvosta. Sotakorvaustoimi-

tusten jälkeen joutui tämä teollisuus luomaan itselleen markkinat joko entisiin tai uusiin valmistein, jolloin varsinkin jälkimmäisessä tapauksessa jouduttiin huomattaviin tehdasjärjestelyihin ja tilojen laajennuksiin.

Niinpä esim. Tampellan konepaja on sotien jälkeen mainituista syistä laajentunut työskentelytiloiltaan lähes kaksinkertaiseksi ja samaten myös kone- ja laiteteholtaan. Samaa ja ehkä vielä voimakkaampana voidaan todeta Lokomosta. Tässä tuotantokamppailussa Tampere otti toisen tilan maamme teollisuuskeskuksena, päästen vakuuttavasti Turun edelle, joka aikaisemmin oli pitänyt hallussaan toista sijaa Helsingin ollessa varma ykkönen.

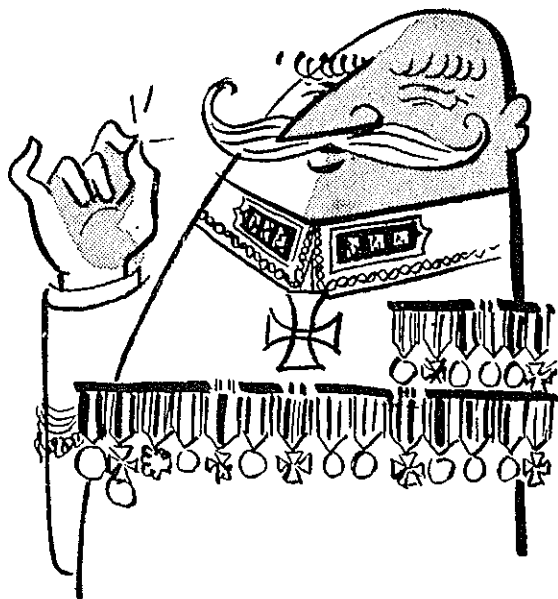
Edellä oleva riittänee lyhyeksi läpileikkaukseksi Tampereen ja sen ympäristöalueen teollisuudesta. Tarkemmat numerotiedot saamme niitä haalutessamme useista hakuteoksista, ja muuhan on yleisesti tunnettua.

Kun vielä lopuksi silmäilemme Tampereen sydämen, Tammerkosken, kauniita rantoja, voimme todeta, että entinen luonnon kauneus on muuttunut teolliseksi kauneudeksi. Ei ole Ukko Kruunukaan luopunut "ranta oikeuksistaan", sillä vaikka esityksen alussa mainittu viinapolttimo on jo ammoin lopettanut toimintansa, sijaitsevat Tammerkosken kuuluisan sillan, — Hämeensillan — molemmissa näissä "Alkon" hallinnassa ovat ravintolat, joissa huomattava määrä tamperelaisia saa — joskaan ei toimeentuloaan, kuten ennenvanhaan — ainakin jotakin viihdykettä teolliseen arkeensa.

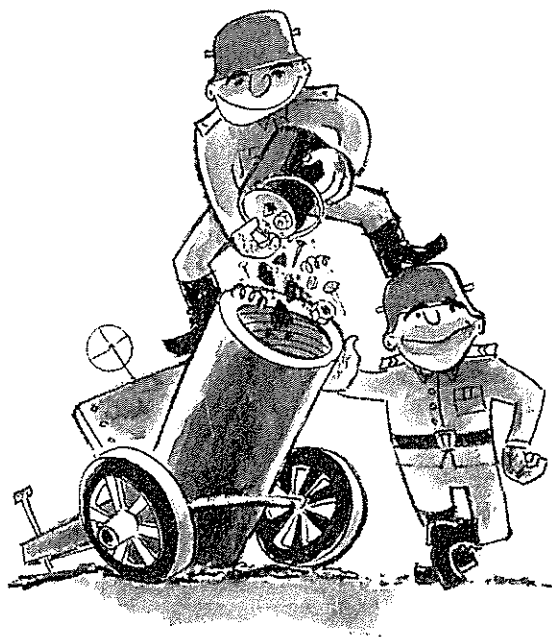
Kaikki suuret soturit

kaikkina aikoina ovat olleet juustojen ystäviä.

Eikä ihme, sillä ovathan parhaat herkut aina olleet juuri juustoja.

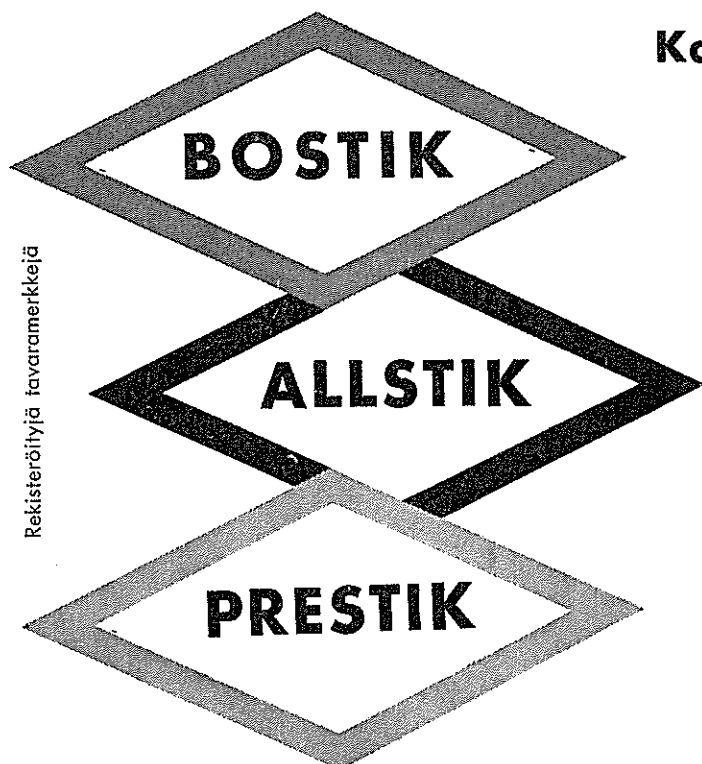

VANHA TUTTU

Lokomo Oy:n konepaja ja sen sähköteräsvalimo — maamme ensimmäinen laatuaan — perustettiin jo v. 1915. Alusta alkaen on Lokomon tuotanto edustanut maamme raskaan konepaja- ja terästeollisuuden korkeinta tasoa ja tuonut kunniaa suomalaiselle metalliteollisuudelle kovassa kansainvälisessä kilpailussa.

Lokomo Oy
KONEPAJA • TERÄSTEHDAS • TAMPERE

Kaikkiin tarkoituksiin ...

Nämä tuotteet tunnetaan kautta maailman huippuluokan liimoina ja tiivisteaineina.

BOSTIK-liimoja on saatavissa kaikkiin tarkoituksiin — eri laatuja on yli kuusisotaa (600)! Tavallisimmin tulette toimeen näillä:

BOSTIK C (musta), D (valkoinen) liimaa kumia, muovia, linoleumia, korkkia, huopaa yms. puuhun, metalliin, betoniin jne.

BOSTIK A3

Käytetään kaikkein vaativimmissa liimauksissa kuten muovisten seinälaattojen sekä askelkulma-, kynnyksen-, jalka- ja suojalistojen kiinnitykseen.

ALLSTIK ja PRESTIK-tiivisteaineita on saatavissa sekä levyinä että erimuotoisina nauhoina.

UNITED MATERIALS COMPANY OY

Tampere, Pinninkatu 45, puh. 28 180

Idyllinen näkymä Ikaalisista

Apulaisnimismies Reino Veramo

Ikaalinen maamme vanhin kauppala

Kuluvan vuoden ensimmäisenä päivänä viettivät useat kauppalamme juhlaa kaupunkiksi tulon merkeissä, mutta Ikaalisten kauppala on jo yli 100 vuotta sitten kokenut päinvastaisen muodonvaihdoksen.

Tähän aikaan olivat vielä voimassa säännökset, jotka kielsivät kaikenlaatuisen kauppatoiminnan harjoittamisen maalla. Kun Ikaalisista oli matkaa lähimpään kaupunkiin Tampereelle noin 60 kilometriä ja Poriin noin 100 kilometriä, oli seudun asujamistolla suuria vaikeuksia välttämättömien elintarpeiden hankinnassa. Tämän vuoksi oli paikkakunnalla kehkeytynyt ajatuksia ja suunnitelmia vallitsevan tilanteen parantamisesta, ja hiljaisena toiveena idätettiin kaupunkiajatusta, joka tällöin oli ainoa kelvollinen parannus tilanteeseen, koska kauppaloita ei vielä tällöin tunnettu. Kun kenraalikuvernööri F. W. R. Berg vuonna 1856 liikkui tutustumismatkallaan myöskin Ikaalisissa

paikkakuntalaiset saivat otollisen tilaisuuden toiveensa julkittuomiseen ja jättivät hänelle perustellun esityksen kaupungin perustamisesta Ikaalisten kirkonkylän niemelle. Kun kenraalikuvernöörillä oli samalla tilaisuus itsekkin tutustua ehdotettuun paikkaan, ja kun hän ilmeisesti itsekkin hyväksyi esitetyn toivomuksen ja suunnitelman, asia alkoi kehittyä ennätysvauhtia. Jo vajaan kuuksikauden kuluessa aloitteen teosta silloinen hallitsija, keisari Aleksanteri II, antoi määräyksen Ikaalisten ja eräiden muidenkin kaupunkien perustamisesta, Ripeästä lähdöstä huolimatta ei kaupungin rakentajia ilmestynyt Ikaalisten niemelle, mutta asia oli kuitenkin vireillä virastoissa ja 21 päivänä huhtikuuta 1858 annetulla armollisella julistuksella, jossa Ikaalisten seutua kuvataan harvaan asutuksi ja "luonnostaan osaksi kurjaksi" seuduksi määrättiin Ikaalisten kirkonkylään perustettavaksi pienempi kauppala.

Julistuksessa määrättiin edelleen alueen hallinnosta, apteekin perustamisesta ja samalla 4—5 hyvamaaneista henkilöä oikeutettun ryntymään kauppiaksi kauppalaan ja käsityöläisille annettiin oikeus harjoittaa siellä käsityötä ehdolla, että he kruunulle maksavat määrätyn "elatuskeinoilija-veron". Julistuksen loppuosa kuului: "Sielun hoidon ja kirkko-kurin suhteen tuleepi kauppala kuulumaan Ikaalisten pitäjään, oikeudella sen emäkirkkoa viljellä, sekä siellä olevalta papikkunnalta kohtuullista palkintoa vastaan saada papillista palvelusta. Ja luettakoon kauppala myöskin Ikaalisten pitäjän vaimaishoitokuntaan".

Näin oli kauppalan syntysanat lausuttu ja samalla katosi myöskin pari vuotta vireillä ollut kaupunkihaave. Kauppala alkoi nyt hiljalleen hahmottua ja sille valmistui myöskin asemakaava. Asemakaavan laatija on ilmeisesti ollut aikaansa edellä, koska hän oli suunnitellut kauppalan kadut niin leveiksi, että ne nykyoloissakin vastaavat liikenteen vaatimuksia. Kaupunkien silloinen vihollinen — tulipalot, on ilmeisesti huomattavassa määrin vaikuttanut asemakaavan nykyaikaisuuteen, sillä pääkatujen varten on jo kauppalan rakentamisen alkuvaiheissa istutettu lehtipuuvivistöjä kaunistukseksi ja samalla suojaksi palojen etenemistä vastaan. Kun kauppalan alue lisäksi oli entuudestaan rakentamatonta, oli asemakaavaa varten vapaata tilaa riittämiin.

Kauppalan kehitystä kohtasi kuitenkin vakava este, kun kauppiasoikeudet laajennettiin koskemaan myös maaseutua. Tämä haittasi huomattavasti kehitystä, sillä koko kauppala-ajatushan pohjautui juuri siihen, että kauppatoimintaa voitaisiin harjoittaa vain tällä paikkakunnalla. Kauppala jäikin nyt tavallisen kirkonkylän asemaan kehityksen jatkuessa huomattavan hitaasti. Asutuksen kasvaessa on kauppalan asemakaavaa pariin kertaan laajennettu, ja nykyään asema-

kaavoitettu alue käsittää noin 30 ha, ja siellä on noin 100 rakennustonttia. Kauppalan väkiluku on alkanut nousta vasta viimeisten sotien jälkeen ja on nykyisin n. 650 henkeä.

Kauppalan hallinnosta huolehtivat aikaisemmin järjestys-oikeus ja kauppalan kokous, mutta myöhemmin hallinto järjestettiin siten, että kauppalalle valittiin valtuusto ja kauppalan hallitus kuten muussakin kauppalloissa. Näiden onella ovat olleet toiminnassa järjestys-oikeus ja rakennuslautakunta. Kulloinkin ajankontaiten asioiden hoitoa varten on lisäksi muodostettu erilaisia toimikuntia. Yleensä ovat kauppalat itse huolehtineet itsenäistymisestään, mutta Ikaalisten kauppalan hitaasta kehityksestä on ilmeisesti johtunut, ettei kauppalan itsenäistymispyrkimys ole valtiotavan taolta suhtauduttu myönteisesti. Tähän on ilmeisesti ollut syynä myös kauppalan vähäinen väkiluku ja epäily, ettei kauppalalla tämän vuoksi kykenisi huolehtimaan toimeentuloistaan.

Ikaalisten kauppalalla on nykyään ainoa niin sanottu epäitsenäinen kauppalalla ja tästä johtuu myös eräitä erikoisuuksia. Kauppalan asukkaat maksavat kunnallisveroa Ikaalisten maalaiskunnalle ja äänestävät kunnallisvaaleissa kahden eri elimen kunnanvaltuuston ja kauppalanvaltuuston kokoonpanosta, koska he ovat tavallaan kahden yhdyskunnan jäseniä.

Kauppalan taloudenhoito on aina tuottanut kauppalalle vaikeuksia, koska sillä ei ole oikeutta verottaa asukkaitaan. Äärimmäistä säästävyyttä noudattaen on sentään jotenkuten tultu toimeen. Kauppala on muun muassa jo 1920 luvulla rakentanut vesijohtoverkoston, jota myöhemmin on laajennettu ja myös katuvalaistus on pystytetty hankkimaan. Pääasialliset tulonsa kauppalalla on saanut asemakaava-alueen ulkopuolella sijainneista viljelysmaiden sekä eräiden rakennusten vuokratuloista, joiden edel-

leen sijoittamisessa ei ole ollut vaikeuksia. Kun Ikaalisten maalaiskunta puolestaan on huolehtinut kansakoulukustannuksista, terveydenhoidosta ym huomattavia varoja vaativista tentävistä ja viime aikoina lisäksi myöntänyt kauppalalle avustuksia katujen kunnossapitoon, katuvalaistukseen ym, on kauppalalla voinut hoitaa välttämättömät menonsa ja jopa suorittaa vähäisiä uudistuksia.

Ikaalisten kauppalalla sijaitsee Kyrösjärven rannalla luonnonihanalla paikalla korkeankon kummun rinteellä ja laella, josta on hyvä näköala eri suuntiin. Monien matkailijoiden on kuultu lausuvan ihastuksensa julki kauppalassa käydessään ja kauppalan asukkaat puolestaan ovat valmiit huomauttamaan vieraille, että Ikaalisten kauppalalla on maan vanhin, pienin ja kaunein. Monasti on havaittu matkailijoiden myös olevan pulassa kauppalasta pohjoiseen poistuaan. Sieltä on nimittäin poistuttava samaa tietä, jota sinne tullaan, mutta tätä ei ensikerä talainen aina heti älyä.

Kauppalan asujamiston muodostavat pääasiassa liikealan tehtävissä toimivat henkilöt, viran- ja toimenhaltijat, mutta monet eläkeläiset ovat myöskin valinneet kauppalan elämäntilansa viettopaikaksi. Kauppalan asujamisto on ollut kiinnostunut Tampereen—Vaasan ja Tampereen—Seinäjoen rautatiehankkeista, joista ensin mainittu on ollut vireillä jo koko kauppalan olemassaoloajan, toivoen näiden toteutumisesta siinä uskossa, että rautatie saisi aikaan teollisuutta kauppalan vaiheille. Muutamia vuosikymmeniä sitten oli kauppalan kylpylä maankuulu kesänviettopaikka ja houkutteli tänne usein ulkolaisiakin asiakkaita, mutta viimeisten sotien aikana tyrehtyi kylpylän toiminta ja se on nyt kokonaan päättynyt.

Kauppalassa alettiin miltei sen perustamisesta lukien pitää markkinoita, joista ensimmäisen maailmansodan aikana kuitenkin luovuttiin ja siirryttiin toripäiviin, joita nykyisin pidetään kahdesti kuukaudessa. Kauppalassa on vuodesta 1902 lukien toiminut yhteiskoulu, aluksi 5-luokkaisena ja myöhemmin yliopistoon johtavana. Yhteiskoulun uusi päärakennus valmistui muutamia vuosia sitten, ja paraikaa on käynnissä rakennuksen laajennustyö. Aivan äskettäin on Ikaalisten Silkki Oy ryhtynyt rakentamaan kauppalan alueelle melko suuria toiveita herättänyttä tehdasrakennelmaansa ja vahvistanut paikkakuntalaisten uskoa tulevaisuuteen, ja ilmeistä onkin, että tämä teollisuuslaitos tulee huomattavalla tavalla vaikuttamaan kauppalan kehitykseen monessa suhteessa.

Kauppalan kulkuyhteydet ovat täysin moottoriajoneuvo-liikenteen varassa ja vilkas linja-autoliikenne suokin erinomaisen hyvät yhteydet joka suuntaan. Aikaisemmin harjoitettiin Kyrösjärvellä säännöllistä laivaliikennettäkin, mutta ilmeisesti tämä muodostui ajanoloon kannattamattomaksi ja hävisi kilpailussa linja-autoliikenteelle. Vain rappeutuvat laivalaiturit kertovat nykyiselle laivareitille sijainnin.

Talvella 1918 joutui Ikaalisten kauppalalla joksikin aikaa sotatoimialueeksi kauppalan ollessa tavallaan valkoisten eteen työnnettynä tukikohtana. Valkoiset joukot joutuivat täällä torjumaan useita punaisten hyökkäyksiä ja kokemaan jopa tykkikitultakin, joka ei kuitenkaan aiheuttanut kauppalassa mitään menetyksiä tai vahinkoja. Talvi- ja jatkosodassa täyttivät Ikaalisten miehet tehtävänsä kunnialla. Tästä ovat Ikaalisten kirkkomaalla sankaripatsaiden juurella puolestamme kaikkensa uhranneiden soturien nimikilvet eittämättöminä todisteina.

O Y K A T E P A L Tampere

Hakkeenpolttolaitteita
Konepajatoita

ILMAPURISTINTEOLLISUUS OY
TAMPERE
Puh. 26 489 ja 29 689

TOIMITAMME KAIKKIA BETONITUOTTEITA

nopeasti ja edullisesti

ovat tunnetusti erittäin korkea-
laatuisia ja kysytyjä Pohjois-
Suomessa. Laaduntarkastuskirjan
HYVÄKSYTTY-leimat ovat todis-
tuksina luotettavista ja kestävästä
tuotteista.

TUTKITTUA,
LUOTETTAVAA
TUOTANTOA

Rajaville oy

BETONITUOTETEHDAS

OULU — Puh. 33 625 ja 33 626

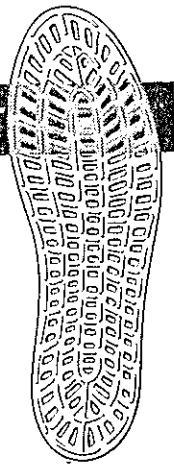
Antakaa jalkojenkin
hengittää...

SKANCKE
terveyspohjalliset

- estävät hikoilun
- eivät ärsytä ihoa
- muoviset, rei'itetyt
- joustavat

Oy HTH-Yhtymä Ab

Helsinki - Elimäenkatu 19
Puh. 70 291

PIKAISTA PIRISTYSTÄ

**TONO-
FORTE**

tabletilla

Nopeasti vahvistava ja
virkistävä vaikutus
väsymys- ja heikkousoissa,
ruokahaluttomuudessa,
toipumisvaiheessa.

Apteekkeista reseptittä

STAR

PRONSSI-,
MESSINKI- ja
KEVYT-
METALLIVALUA

keskipakoisvaluna • hiikkavaluna
kokollivaluna

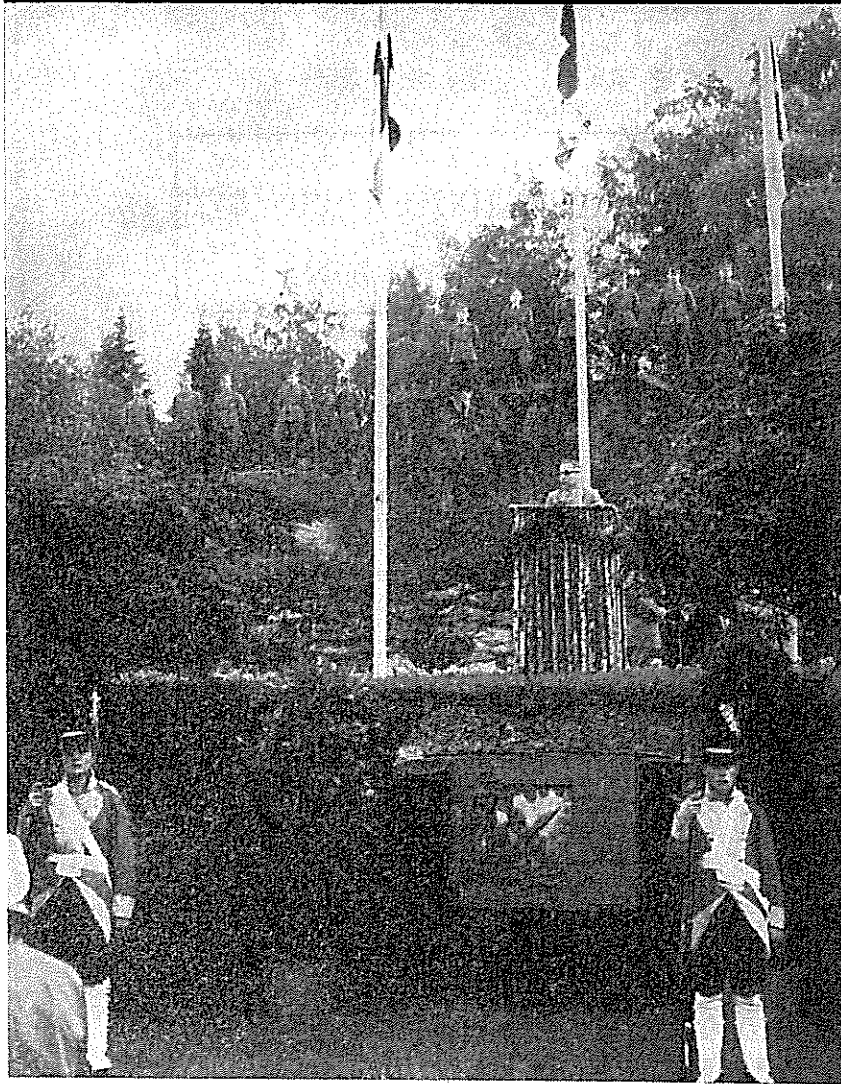
Oy Kevytmetalli

MESSUKYLÄ. Puh. Tampere 50 070, 50 071

KUVAAMO

Savias

Itsenäisyydenkatu 12 A
Puh. 27 042

Kapteeni T Kulo

TOIMINTAA PIRKKA-HÄMEEN KADETTIPIIRISSÄ

Tampereen kaupunginvaltuus-
ton varapuheenjohtaja, opet-
taja Lauri Santamäki puhuu
Suomen Sodan 150-vuotis-
muistojuhlassa Näsikalliolla
23. 7. 59.

Vartiomiehet Suomen Sodan
aikaisissa asepuvuissa.

Pirkka-Hämeen Kadettiipiiri on katsonut tehtäväkseen omalla työkentällään ennen kaikkea ylläpitää — jopa eri kadettipolvia keskenään kosketuksiin saattaen — kohottaakin kadettiaikana syntynyttä veljeshenkeä, vaalia kansallisesti kalliita muistoja ja isänmaallista, maanpuolustustahtoista mielialaa. Tämän mukaisesti on toiminta kohdistunut kahtaalle: toisaalta omiin jäseniin, toisaalta taas eri kansalaispiireihin Tampereella ja sitä ympäröivässä maakunnassa.

Pirkka-Hämeen Kadettiipiirin jäsenmäärä on pieni, vain 92 jäsentä, heistä vajaa kolmannes vakinaisessa palveluksessa olevia. Jäsenten sijainnin puolesta muodostaa Tampere keskuksen, jossa asuu 2/3 jäsenistä, kolmannen kolmanneksen levittäytyessä paikoin yli sadan kilometrin säteellä kaupungin ympäristöön. On selvä, että jäsenten hajallaan asuminen vähentää tilaisuuksien osanottajamäärää. Iahduttavaa on kuitenkin todeta, että yhdistävä kadettihenki saattaa jäsenet kokoon pitkiäkin matkojen takaa merkittävimpiin tilaisuuksiin, kuten vuosijuhlaan.

Mainitun vuosijuhlan lisäksi on kokoonnuttu veljesiltoihin. Niitä pidettiin viime vuonna kaksi, ja ne saivat jäsenten taholta niin hyvän kannatuksen, että kuluvana vuonna pidetään veljesiltoja vuosikokouksessa tehdyn ehdotuksen perusteella kerran kuukaudessa kuukausikokouksen nimellä. Kuhunkin tilaisuuteen valmistaa joku jäsenistä esityksen kiinnostavasta aiheesta, jonka jälkeen kuullun perusteella keskustellaan. Näissä kuukausikokouksissa on mahdollisuus myöskin entistä paremmin saada esille jäsenten mielipide ajankohtaisista toimintaa koskevista kysymyksistä. Koska Kadettiipiirillä ei ole käytävissään omaa kokoushuonetta, eikä Tampereella ole toimivaa upseerikerhoa, on veljesillat ja vuosijuhla pidetty Kauppaseuran huoneustossa, josta aina onkin saatu käytettäväksi tarvittavat tilat.

Kerhoillat, joihin jäsenet rouvineen ovat koontuneet kerran sekä kevät- että syystoimintakaudella, on sen sijaan saatu viettää kotiossa ihmapiirissä. Kadettiipiirin puheenjohtaja ja hänen rouvansa ovat näet kutsuneet jäsenistön rouvineen illanviettoon kotiinsa Lempäälään.

Siellä on sitten saunottu ja tanssittu iloisten "kadettihippojen" merkeissä. Yhteisistä riennoista on mainittava niinkään kevään ja syksyin järjestetty "herrasmieskilpailu" monine nokkeluutta vaativine tehtävineen. Näistä lukijat saanevat parhaan käsityksen lukemalla tässä lehdessä olevan pakinan ko kilpailun komelluksista. Kadettiipiirin hankkimaan harrastuskirjaan kirjoittavat eri tilaisuuksissa läsnäolevat jäsenet nimensä. Näin jää tilaisuuksista pysyvä muisto ja jäsenistön mielenkiinnon kohdistumista eri toimintamuotoihin voidaan seurata. Ehkäpä tällaisen kirjan avulla voidaan jäsenten harrastusta yhteisiin rientoihin kohottaaakin. Jo useita vuosia sitten muodostivat Kadettiipiirin jäsenten rouvat naistoimikunnan. Naistoimikunta on kokoontunut ompeluiltoihin, se on auttanut juhlien ja kerhoiltojen järjestelyissä ja antanut tukea niille kadetti-perheille, joille on sattunut odottamattomia vaikeuksia. Naistoimikunta suoritti viime syksynä myös merkittävän työn arpojen myynnissä ja on ehättänyt kartuttamaan Kadettikunnan lippurahastoa, melkein pä paluupostissa, Kadettikunnan vetoumuksen saatuaan.

Lukuisiin isänmaallisiin juhlatilaisuuksiin on Kadettiipiiri vuosittain osallistunut sekä näiden valmistelu- että toteuttamisvaiheissa. On tullut kyseeseen yhteistoiminta muiden järjestöjen kanssa ja kadettiipiiri on pyrkinyt olemaan tällöin aina mukana, ottamaan osakseen milloin pienemmän milloin suuremman osuuden tilaisuuksien järjestämisessä ja taloudellisista kustannuksista. Erityisesti on mainittava kesällä 1958 järjestetyt Suomen-Sodan 1808—1809 150-vuotisjuhlat, jotka aikaansaatiin Kadettiipiirin aloitteesta ja joiden järjestelyihin Kadettiipiirin rinnalla osallistui Tampereen kaupunki sekä kolmattakymmentä kansalaisjärjestöä. Näissä juhlissa keskityttiin Näsijärvelle ja sen rantamilla 1950 vuotta aikaisemmin tapahtuneen Rothin ja Spofin johtaman sissiretken muisteleminen. Teiskon kirkkomaalla vietettiin harrastunnelmainen tilaisuus sissipäällikkö Rothin haudalla. Unnekiven salmassa, sissien taistelupaikalla, suoritettiin muistokiven paljastus ja Ruovedellä, Kautun kanavalla olevan sissien muistokiven äärellä oli kansalaisjuhla. Tamperelaiset liittyivät myrskyävää Näsijärveä Tervalahdi-laivalla kyntään em tilaisuuksiin. Sissien Tampereelle tekemän retken 150-vuotispäivänä 23. 7. 1958 vietettiin kansalaisjuhla Tampereella Näsikallioon kiinnitetyn muistolaatan edustalla. Tilaisuudet väریفilmattiin.

Kadettiipiirin huomattavana aikaansaannoksena on niinkään pidettävä maamme itsenäisyyden 40-vuotispäivänä Hotelli Tammerissa vietettyä yleistä iltajuhlaa, jonka ohjelma oli erittäin korkeatasoinen. Juhla säilynee läsnäolleiden mielessä vuosikautia.

Tampereen Yhteiskoulun järjestämässä itenäisyyden 40-vuotisjuhlassa piti piirin puheen-

johtaja juhlapuheen valaisten oppikoulunuorisoa erikoista velvollisuutta valmistautua myös niiden tehtävien täyttämiseen mitkä maanpuolustus saattaa asettaa.

Urheilun merkeissä on myös ollut yhteistoimintaa, sillä kadettiipiirin piiritoimikunta on osallistunut talvisin hiihtäen, syksyisin jalan suoritettuun johtomaljakilpailuun. Tässä reserviupseerikerhojen ym johtokuntien ja sotilaspiirien esikuntien keskeisessä kilpailussa on kamppailtu voitosta ja solmittu toveruussiteitä. Kadettiipiirin kohdalla ovat tulokset toistaiseksi rajoittuneet viimeksi manittuun.

Kadettiipiiri on pitänyt velvollisuutenaan tarjota jäsenilleen muutakin kuin muodollisesti välttämättömän vuosikokouksen. Vaikka omia jäsenten keskeisiä tilaisuuksia on ollut runsaasti, ei yhteistoimintaa muiden isänmaallisella pohjalla toimivien järjestöjen kanssa ole laiminlyöty. Päinvastoin, yhteisillä tilaisuuksilla on ylätetty oikeata toiminnan henkeä, jonka voimalla pieni yhteisömme on voinut antaa merkittävän panoksen aatteellisessa maanpuolustustyössä. Jäsenet täällä Pirkka-Hämeessä ovat alotteineen auttaneet piiritoimikuntaa löytämään ja kehittämään sopivia toimintamuotoja ja ovat erilaisten tehtävien suorittamisvalmiudella sekä mukanaolollaan saaneet aikaan suhteellisen vilkasta toimintaa.

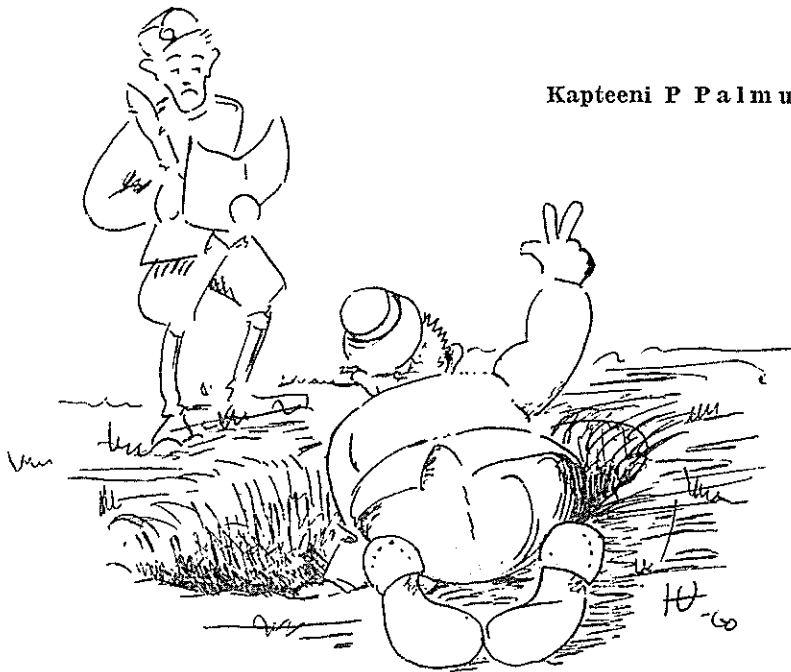

Ostaessanne kuosiinsa kutistettuja RUTRIX interlock-alusvaatteita ostatte parasta, mitä suomalainen trikoo-teollisuus pystyy valmistamaan.

HUOMATKAA NÄMÄ SEIKAT:

- RUTRIX-kutistetut interlock-alusvaatteet ovat puhtainta kammattua puuvillaa
- ne kestävät vuosikausien kovan käytön
- ne joustavat ja pitävät aina mittansa
- niiden saumat pitävät ja värit pysyvät
- niiden leikkaus on miesten mieleinen
- housuissa on säädettävä vyötärönauha

RUTRIX-kutistetut interlock-alusvaatteet ovat koko kansan suosikkeja. Niihin voitte Tekin luottaa — niillähän on sekä Suomen Työn Liiton että Pohjoismaiden suurimman trikootehtaan laatutakuu — TUPLATAKUU!

Kapteeni P P a l m u

Her- ras- mies- kil- pailu

Pirkka-Häme on kuuluisaa seutua, siitä ei päästä yli eikä ympäri. Illasta iltaan kajahtelee Tampereen sydämessä, siinä juuri vasemmassa "kaarderoopissa" Tappararan iskut, Ilveksen karjahtelut ja Pirkan Puuhkalakit ajavat linja-autolla kerran talvessa aina Niinisalon Pohjan-kankaalle asti ja hiihtävät sieltä sitten sunnuntai- tai pakkaspäivänä Ylöjärvelle saunaan. Niin — että vielä on miestä Pohjassa — ei kun ilvesvarmuutta katseissamme ja siksi olemmekin ryhtyneet täällä piirissämme ahkeroimaan hopeahelaisen kepin, jonka on lahjoittanut kultaseppä Veikko Suutala, omistuksesta.

Kilpailu on ankara — sen arvaa — sillä useimmiten oikein arvannut voittaa. Mutta ensin hie-man syntyjä syviä.

Tämä "Herrasmieskilpailu" on meille periytynyt, jollei nyt juuri rintaperillisen esikokoisuu-della, niin ainakin ottopojan kymmenyksenä, Helsingistä, jossa jo vuosina 1948—49 ITR 1:n ja Helsingin Reserviupseerikerhon it-upseerit kahdesti vuodessa mittelivät voimiaan kilvassa jalossa.

Kilpailu on mieskohtaista, mitään ikä-, paini-, arvo-, erä-, aika- tai muita rajoja se ei tunne. Jokainen piirimme upseeri saa ja voi, jos halua on, siihen osallistua, ja koko ajatuksen tarkoi-tuksena on saattaa meidätkin kahdesti vuodessa kokoon, kevään vihreän ihmeen ja syksyn säteilevän väriloiston keskelle, ulos luontoon, siihen elementtiin, jonka tulee olla tuttu jokaiselle sotilaalle ja upseerille. Samalla siinä tarkiste-taan, kuten ammunnan valmistelussa ase, — ajatuksen, silmän, käden, vieläpä jalankin tarkkuus.

Katsellaanpa sitten itse kilpailua.

Kirkkaana syksyisenä sunnuntai- tai maanantai- aamuna on tänne Kangasalan "kauniimman" järven, Pitkä-järven, rantaharjulle kokoontumassa piirimme kadetteja. Tuossa juuri tulee ev Rommi tutuissa metsästyssaappaissaan. Tuolla saunan kupeella

verryttelevät kilpailunumeroaan kiinnitellen ma-jurit "Pave" Heikkilä ja "Nalle" Järvelä teroi-tellen hoksottimiaan kisan älyleikkiä varten. Siinä onkin nuoremmille kova parivaljakko — otetaampa pojat opiksi. Ja sitten jo astuukin kilpailun tämänkertainen järjestäjä piiriin ja rataselostus alkaa.

— Rata kulkee tällä kerralla Pitkäjärven ete-läpuolta, alkaen järvikannakselta ja päättyen saunalle. Se on merkitty valkoisella krepillä — pituus 2,7 km — suurin korkeusero 58 metriä — rasteja on 15, joista kolmella on kaksi tehtävää.

Kilpailujärjestys on arvottu ja ensimmäinen kilpailija lähtee.

— — — — —
Rasti 1.

Maastossa on taisteluhaudan pätkä. Sen edessä n 20 metrin päässä korsun ampuma-aukko.

Tehtävä: Heitä viisi varsikäsikranaattia ampu-ma-aukosta sisään. Kas se — siinä sitä tarvitaan silmän tarkkuutta ja käden jänteveyttä aivan kuin kadettikouluvuosina — mutta mitä, mistä se pitää heittää? Mitään ei saa kysyä. Kuka heittää mistäkin. Joku nokkela kerää kranaa-tit käsiinsä, kävelee ampuma-aukulle ja pais-kaa kaikki kerralla. Sinne meni ja täydet pis-teet tulivat kilpailukorttiin.

Kivutaan siitä sitten harjun kuvetta ylös. Län-nesä yli Messukylän näkyvät Tampereen sadat tehtaan piiput, pistetalojen valkoiset silhuetit ja Pyynikin ula-mastot. Idässä aamuaurionon valossa kylpee Kangasalan kaunis kirkonkylä ja etelästä tulvehtivat Valkeakosken tuhdit tuok-sahdukset.

Rasti 2,

Rastilla on kaksi nuorta aliupseeria ja heitä jo vähän naurattaa. Etuoikealle tulosuunnasta on kaivettu kuoppa.

Tehtävä: Sinulla on 30 sekuntia aikaa tarkas-tella mitä kuopassa on ja vastata sitten yhteen kysymykseen.

Ilmoita kun olet valmis.

"Valmis" — muutama askel — voi ihmettä — kuopan pohjalla on vanhan sanomalehden päällä kokonainen lasinen eläintarha. On sammakkoa, apinaa, elefanttia, koiraa, kissaa — "Aika täys". Paluu rastille. Kysymys: Mikä sanomalehti oli kuopassa? Tuli ja leimaus — mikä lehti — eihän sitä kukaan ehtinyt katsoa. Oikea vastaus: Tuotantouutiset. Nolla pistettä.

Havunneulasten peittämää polkua naavaisten kuusien oksien alta käy matka rastille 3.

Tehtävä 1: Montako jalkaa ja tuumaa oli kulkevasi matka? Tulikos laskettua askelparit? Tulipa hyvinkin. Nyt kun vielä muistat, montako senttiä on jalka ja tuuma, niin pienellä päässä-laskulla selviät oikeaan vastaukseen.

Tehtävä 2: Montako uurretta on tässä äänilevyssä? Onko nämä laskettava, vai saako arvata? Arvaa mitä arvaat. Tässä levyssä on kaksi uurretta, yksi kummallakin puolella.

Viitoitettua reittiä eteenpäin. Pistooliradalla saat ehkä käteesi aseensa ja lippaan viisine patruunoineen. Lataa ja varmista. Ilmoita valmius. — Maalina pököpää. Ensimmäinen laukaus osuu. Pökö keikahtaa kumoon ja näkyville nousee taulu, jossa "Heluna" ystävälliseen tapaansa haukkallee odelmaa, Siihen sitten neljä tarkalla kädellä ohjattua osumaa. Älä hyvä mies ammu lehmää! Mitä pahaa se on tehnyt, mukava maidon tuottaja, ei pyydä edes tukiaisia — viereisessä pensaikossa sen sijaan töllöttää rintakuvio-pari — ne ovat oikeat maalit. Sinne menivät hankkimasi pisteet, pakkasen puolelle. Nyt ovat kalliit neuvot hyviä. Herrasmies — niinpä niin.

Kilpailu jatkuu — jossain on jo jonotustakin. Kilpailukorttien tuloksia vertaillaan ja hyvämielen hyrähdykset valloittavat kilpailijain kasvot. Viimeinen suora lähestyy, maaliin on vain satakunta metriä. Edellisen kisan voittaja tulee keppeineen, jota hän on saanut voittonsa todistajana käyttää tämän kilpailun aikana. Väsynyt ei ole kukaan, ei hikinenkään, mutta saunaan tunkee mies kuin mies korttinsa luovutettuaan. Siellä sitten löylyn hurmassa jälkipeluu on poikaa, oikein naurattaa tuo lehmäjuttu — kuka nyt mokomaa ehti huomata — mestariampujat — Tellin jälkeläiset.

Kilpailukanslia laskee yhteen ja vähentää, kaikki neljä laskutapaa on käytössä, tulokset tarkistetaan ja —

"Herra Eversti — hyvät Herrat. Tämän kertaisen Pirkka-Hämeen piirin Herrasmieskilpailun voitti — — — — —, saaden yhteensä — pistettä ja samalla toisen kiinnityksen kiertopalkintoon". Kilpailun vanhin osanottaja sijoittui kunniakkaalle toiselle sijalle. Lopullinen tuloluettelo julkaistaan seuraavassa kiertokirjeessä. Kunkin kilpailijan pisteet ovat jo nähtävissä täällä taululla. Hopeahelainen keppi vaihtaa haltijaa, kiitos kilpailun johtajalle ja järjestäjälle, rastimiehille kaikin käsin. Ensi keväänä katsotaan taas — kuka on kukin! Näke miin!

mitä vaikeammat ajo-olosuhteet sitä edullisemmaksi tulee

öljyn käyttö

Amerikan kolmesta öljyalueesta arvostetaan Sinclair'in keskialueen öljy korkealaatuisimmaksi. — Nyt Sinclair-öljyjä ja rasvoja on saatavissa alkuperäispakkauksissa myös Suomessa.

Maahantuoja:

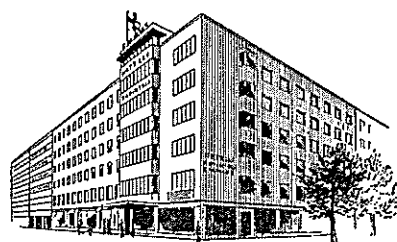
OTRA OY Tampere

Päämyyjä:

KESKO OY

Jakelu K-rautakaupoista, UNION-huoltoasemilta sekä useilta huoltokorjaamoilta.

Nauttikaa Tampereen matkastanne
antakaa meidän palvella Teitä
Talomme laitokset
RETKEELYHOTELLI
ITSEPALVELURAVINTOLA
SAUNAT, UIMAHALLI
BAARI JA PESULA
tekevät parhaansa viihtyisyydeksenne.
Tervetuloa meille.
UIMAHALLITALO
Tampere, Pirkank. 10—12. Puh. 29 460

Hotelli Emmaus

Suomen Suurin "huoltotukikohta"
Tampereella!
Hämeenk. 1. Puh. 25 090

TILTEX —
takuulla kaaderin paita
valkoinen — harmaa — khaki
VERHO- JA PAITATEHDAS OY
Tampere

TATEKA OY
Tampere — Puh. 24 182

OY. RAJAHUOLINTA AB
Helsinki

OY EPILÄN NAHKATEHDAS AB
Tampere

KAURANEN OY
Tampere

LEHTIÖ OY
Tampere — Hämeenlinna

GRAND HOTEL TAMMER
Tampere

RAKENNUSLIKE AALTONEN & LEHTONEN
Tampere

KYLKIRAUTA

Kadettikunta ry:n jäsenlehti

Päätoimittaja ev K J Mikola

Toimitusneuvosto

ev K J Mikola (phj), evl A Virkkunen, majt
E Korpikoski ja P Ojanperä, kapt:t M Suho-
nen, J Valtanen, A Kajaani ja yll U Ryönän-
koski

Toimitus

— majuri E Korpikoski, PEstal-os, 625 801/2341,
toimitussihteeri
— majuri P Ojanperä, Fredrikink 16 A, 625 801/
2177, Kadettikunnan sihteeri

Ilmoitukset

ilmoituspäällikkö S Sivula, Uudenmaank. 23
A 7, Helsinki, puh. 669 962

Taloudenhoito

rouva Irja Wonkka, Liisank. 1, Helsinki,
12681/333

POSTISIIRTOTILI 30909

SISÄLLYSLUETTELO:

	Sivu
Eversti Viljo Rommi: Kadettihenki 40 vuo- den takaa	6
Tuomiorovasti Oskar Paarma: Ylistä Herraa Jumalaasi	7
Majuri E J Laakso: Sakari Topelius ja Kangasala	9
Evl T Chydenius: Pakinaa Pirkka-Hämeen sotahistoriallisista matkailukohteista	12
In memoriam	14
Tykistönkenraali V P Nenosen muistolle ..	15
Evl K Oksanen: Tampereen ja sen ympä- ristön teollisuus	18
Apulaisnimismies Reino Veramo: Ikaalinen maamme vanhin kauppala	21
Kapt T Kulo: Toimintaa Pirkka-Hämeen ka- dettiinissä	24
Kapt P Palmu: Herrasmieskilpailut	26

46 ERI KOKOA

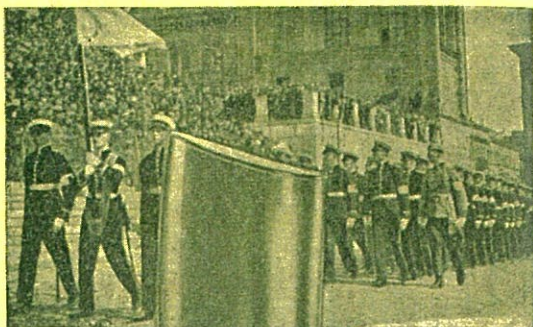

Jokainen
löytää omansa
Leijonapukujen
vartalotyypeistä.

Leijonapuvun
istuvuus on taattu,
työ huoliteltua ja
malli muodinmukainen.

**YHTYNEET
PUKUTEHTAAT OY**

Armeijan vaatettaaja vuodesta 1918

*Upseeri
saapas*

tilaten mitoilla

**KENKÄTEHDAS
K. BRANDER OY
TAMPERE**